העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת וישלח תשע"ב

גליון ק"צ שנה שישית

דבר תורה

"וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֻנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי". בראשית ל"ב כ"ז.

איתא בחולין צ"א ב', שכאשר המלאך ביקש מיעקב 'שַׁלְּחֻנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר', "אמר לו [יעקב], גנב אתה, או קוביוסטוס אתה (גונב נפשות לרש"י, ולתוס' איש בטל ומשחק בקוביא), שמתיירא מן השחר. אמר לו, מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו". ועוד איתא שם, "מסייע ליה לרב חננאל אמר רב, דאמר רב חננאל אמר רב, שלש כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת קדוש, ואחת אומרת קדוש, ואחת אומרת קדוש ה' צבאות" [ובמסקנת הסוגיא, "אחת אומרת קדוש, ואחת אומרת קדוש קדוש, ואחת אומרת קדוש קדוש קדוש ה' צבאות..."].

בתוס' ביארו מהו ה'מסייע ליה לרחא"ר', לביאור ראשון, במה שנאמר במדרש זה, אודות המלאך שביקש לומר שירה, מסייע לדבריו של רחא"ר, שהמלאכים אומרים שירה, ולביאור שני, במה שנאמר במדרש, שאותו המלאך אמר שמיום שנברא לא הגיע זמנו לומר שירה עד עכשיו, הוא זה שמסייע לדברי רחא"ר, שאף הוא אמר שאין המלאכים רשאין להרבות בשירה, וזאת ממה שלדבריו מלאך אחד אומר קדוש, ומלאך שני אומר וכו', שמשמעותו, שרק זה יש להם רשות לומר, ולא יותר.

והקשה המהרש"א בח"א לביאורים הראשון של התוס', היאך יתכן לומר שמדרש זה מסייע לדברי רחא"ר שמלאכים אומרים שירה, הרי אין צריך ראיה לזה, שכבר העיד ישעיה הנביא על כך שהמלאכים אומרים שירה, כדכתיב (ישעיה ו' ב' – ג'), "שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בְּשֶׁתַּיִם יְכַסֶּה פָנָיו וּבְשֶׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשֶׁתַּיִם יְעוֹפֵף. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", ואף בנבואת יחזקאל נאמר (יחזקאל ג' י"ב – י"ג), "וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. וְקוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מַשִּׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל", וסיים המהרש"א, "וק"ל".

ויעויין ב'לב אריה' שם, שהקשה עוד ע"פ דברי הברייתא שם, "...ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר (איוב ל"ח ז'), בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר, והדר, וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים..", ופשטות שענין זה גם היה בימי האבות, שעד שלא אמרו האבות שירה למטה, לא יכלו המלאכים לומר שירה למעלה, וזמן שירה של מטה, הוא בזמן תפילת השחר, שהיא החל מהנץ החמה, כדאיתא בברכות כ"ו א' (וע"ע שו"ע אור"ח סי' פ"ט ס"א), ועל כן צריך ביאור מה שהמלאך אמר ליעקב שישלח אותו כי כבר עלה השחר והגיע זמנו לומר שירה, הרי כל עוד שלא עלה הנה"ח ויעקב לא אמר שירה, לא יוכלו המלאכים לומר שירה.

אלא ביאר הלב אריה, שיסוד דבריו של רחא"ר הוא, כפי שאצל ישראל יש את עיקר התפילה והוא תפילת שמונ"ע ויש את התחלת התפילה, שהוא ברכות השחר ופסוד"ז וברכות קר"ש וקר"ש, כך גם אצל המלאכים, יש את עיקר השירה, שהיא הזכרת השם, ויש את התחלת התפילה והיא על ידי המלאכים האומרים 'קדוש' בלא הזכרת השם, שזמנה מעת עלוה"ש, שכת ראשונה מתחילים לומר את התחלת השירה, באמירת 'קדוש', ואחריהם כת שניה באמירת 'קדוש קדוש', ואחריהם כת שלישית באמירת 'קדוש קדוש קדוש ה' וגו', כאשר הם מכוונים לומר את ה'השם' מיד עם הנה"ח.

וע"פ דברים הללו מבאר, שממדרש זה אודות דברי המלאך שהוא צריך לעלות לומר שירה בעה"ש, מסייע לרחא"ר שיש מלאכים שאומרים רק 'קדוש' או 'קדוש קדוש' ותו לא מידי, ותפקידם הוא לומר שירה מיד בעה"ש, ולא רק לאחר הנה"ח.

אכן, אכתי צ"ב דברי המלאך שאומר ליעקב, "מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו", מה הביאור בזה שמאז שנברא מלאך זה, עדיין לא הגיע זמנו לומר שירה, וכעת, בדיוק לאחר שנאבק ביעקב, הגיע עתו וזמנו לומר שירה.

זאת ועוד, שאם אכן כן הוא, שיום זה הוא כל יעודו בחיי מלאכיותו, שכל תכלית בריאתו היא לומר שירה, היאך סיכן המלאך את עצמו לילך להאבק עם יעקב, כאשר על ידי מאבקו זה הוא יכול להסתכן ולאבד את כל תפקידו ותכליתו בעולם.

ומבאר השל"ה הקדוש, ע"פ מה שאמרו חז"ל, שבכל יום ישנם ארבע כתות מלאכים שאומרות שירה, שלש כנגד ישראל, כהנים לוים וישראלים, והרביעית כנגד הגוים, וזמן אמירת השירה הוא, כנגד זמן תפילה של ישראל, והיינו מהנה"ח ועד חצות היום, וכל כת וכת אומרת שירה שעתיים. והיות וכל כוחם של המלאכים לומר שירה היא בזכות ישראל שמתפללים בשעות אלו, לכך מקדימים כתות המלאכים שהם כנגד ישראל ואומרים שירה, ולאחריהם אין זמן לכת שכנגד הגויים לומר שירה, נמצא שהכת שהיא כנגד הגוים מעולם לא הגיע זמנה לומר שירה.

והנה, באותו לילה בו נאבק המלאך עם יעקב, איתא בחז"ל (עי' סנהדרין צ"ה ב' ובפרש"י ל"ב ב'), שה' שינה את הזמנים והשמש מיהרה לזרוח בשעתיים בשביל למהר את רפואתו של יעקב, ונמצא שכנגד הזמן שחסר מהלילה, באותו יום היה שעתיים זמן יתר מהנה"ח ועד חצות, ובשעתיים אלו שהם יתר על הזמן שיש בכל יום, יכלו הכת שכנגד הגויים לומר שירה, ועל כן אומר המלאך ליעקב, תשלח אותי, שהרי אני שרו של עשו, מהכת של המלאכים שכנגד הגויים, ומעת בריאתי ועד היום, מעולם לא הגיע זמני לומר שירה, שתמיד הדמו אותנו כתות המלאכים שכנגד ישראל, אבל כיום, שהתווספו שעתיים לפני חצות, עלי למהר ולהספיק לומר שירה.

איברא, שעיקר הסוגיא אודות שירת המלאכים ביום, וביותר ע"פ דברי השל"ה הללו, צ"ע מהגמ' בחגיגה י"ב ב', שלהדיא שם שמלאכי השרת אומרים שירה בלילה וביום שותקים מפני כבודן של ישראל [ואולי יש לחלק בין 'מעון' שבו אומרים המלאכים שירה בלילה, לבין מקום אחר שבו המלאכים אומרים שירה ביום, וצ"ע].

בברכות ג' ב' נחלקו רבי ור' נתן במנין המשמרות שבלילה, לרבי ג' משמרות הוי הלילה, ולרבי נתן ד' משמרות הוי הלילה, והנה ידוע מש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש, ד"ב שעות הלילה, מתחילות בשקיעה מסתיימות בזריחה, והיינו שכוללות גם את השעתיים שבין עלוה"ש ועד הנה"ח, נמצא, שמשקיעה"ח ועד עלוה"ש הם רק עשר שעות, ולפי"ז מחשב ביערות דבש (דרוש י"א, עמ' ר"ז ואילך), אם הלילה הוא ארבע משמרות, והיינו שכל משמר שלוש שעות, יוצא שהמשמר האחרון מתחיל שעה קודם עלוה"ש, ואם כן קשה דברי המדרש אודות המלאך של עשו שביקש 'שלחני כי עלה השחר', בכדי לומר שירה, הרי אף אם הוא מהכת האחרונה של המלאכים שאומרים שירה בלילה, במשמר האחרון, ממנ"פ כעת אינו זמנו, תחילת המשמר היה לפני שעה וסוף המשמר הוא בעוד שעתיים. ואף אם נחשב את מיעוט ב' השעות שהיו באותה הלילה, וכדלעיל, עדיין אינו מכוון, דבעלות השחר עדיין היה לו שעה אחת למשמר הרביעי, ומדוע ביקש שישלח אותו כי עלה השחר והגיע זמנו לומר שירה.

אבל אם נאמר ששלוש משמרות הוי הלילה, והיינו שכל משמר הוא ארבע שעות, נמצא שבכל לילה הכת השניה מסיימת את שירתם שעתיים קודם עלוה"ש ובאותה העת מתחלת הכת השלישית בשירתם, ושירתם נמשכת ארבע שעות עד הנה"ח, אך באותו לילה, שני כתות הראשונות של המלאכים אמרו שירה כל אחד בזמנו, ולקראת העת בה סיימה הכת השניה את שירתה, והיינו שמונה שעות לאחר שהתחיל הלילה, הקדים הקב"ה את עלוה"ש בשעתיים (כדי שהנה"ח יוקדם בשעתיים), נמצא שכעת עם עלוה"ש הגיע העת של הכת השלישית להתחיל בשירתם, ולכך ביקש המלאך מיעקב 'שלחני כי עלה השחר' שהגיע זמנו לומר שירה.

ולפי"ז מסיים היערות דבש, שזה ה'מסייע ליה לרחא"ר', שממדרש זה אודות המלאך של עשו, יש סיוע לדברי רחא"ר שרק שלוש משמרות הוי הלילה ולא ארבע, וכפי שנתבאר.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים המחברים - מוגשים עילית - ארץ ישראל

כתב חידה

אבי הצדיק לנבואה זכה,
ושמי לא ניתן לחלוקה.

הרביעי ואף האמצעי הייתי בבנים,
ומאחי ריבוי נשות אבי נלמדים.

בן אבי שהיה בין העבדים,
ממנו יצאו דורות של מצירים.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת:הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה אן בפרש"י

מעשה רב

ר' ראובן, 'גבאי צדקה' ו'שלוחא דרבנן' של אחת מהישיבות החשובות, עבר בין האנשים ב'בית הכנסת', מיד לאחר התפילה, וזיכם במצוה החשובה של 'החזקת תורה'. והציבור, חלקו נרתם לסייע בעין יפה, וחלקו נמנע, כל אחד ונימוקו עמו. בהגיע ר' ראובן ה'משולח' אל ר' שמעון וניסה להתרימו, ר' שמעון 'לא קם ולא זע', ולא חנן את ר' ראובן אפילו במבט קל של הקשבה מינימלית לדבריו.

מעמד ומצב זה חרה מאוד לר' לוי, ולימים כשפגש את ר' שמעון ביחידות, שאלו לפשר מעשיו אלו. ר' שמעון הסביר, שהיות ולא היתה לו אפילו פרוטה בכיסו, לכך חבל היה לו על הזמן לבזבזו לריק בהקשבה למשולח, שהרי "אין אבידה כאבידת הזמן" (מדרש שמואל, אבות ה' כ"ג), ועל כן פטרתי עצמי בתנועת יד שממנה יכל להבין שאין מה לדבר עמי כלל בענין.

טען ר' לוי, היה עליך לכבדו, ואם לא בקימה, לכל הפחות בהבעת 'סבר פנים יפות' של הקשבה אנושית, ובמיוחד כשמדובר ב'שלוחא דרבנן', יתכן וחייבים לכבדו מדין 'כבוד תלמיד חכם', שהרי הוא נשלח בידי ראש הישיבה דשם, ואילו היה בא בעצמו, ודאי שהיית נוהג אחרת.

השיב ר' שמעון, אילו הייתי מטה אוזן קשבת לדברי המשולח, היה בכך משום חשש 'גניבת דעתו', שיש לו על מה לדבר ולשכנע שאתרום לשיבה שבשליחותה הוא בא, לכן העדפתי לנהוג ב'שב ואל תעשה', ולא להגיב לדבריו בכלום. ומה שחששת משום היותו שליח של ת"ח, מניין לך שגם בכה"ג נאמר הכלל של 'שלוחו של אדם כמותו'. ועוד, שסיבת היות אותו יהודי משולח של הישיבה, אינו אלא לצורך פרנסתו, מהאחוזים שמקבל, על כן אינו נחשב שעושה זאת לצורך משלחו.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתב רש"י בפרשתינו (ל"ב ח'), "ויירא ויצר. ויירא, שמא 'יהרג'. ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחרים", משמע דיותר חשש יעקב שמא יהרג ממה שחשש שיהרוג.

עי' בתוס' ב"ק כ"ג א' ד"ה ולחייב, שכתבו, "דיותר יש לאדם ליזהר עצמו שלא יזיק אחרים, משלא יוזק".

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

היכן מצינו שעיקר הגנאי לאדם, הוא כשמגנים אותו בבתי כנסיות ובתי מדרשות.

מעניינא דסדרא

נחלקו הפוסקים לענין גט שאין כתוב בו שם אבי הבעל, או שם עירו, אם כשר או לאו (עי' אהע"ז סי' קכ"ח ס"ב, וב"ש שם סק"ה).

היאך לכאורה ניתן לסייע ע"פ פרשתינו בהכרעת מחלוקת זו.

לע"נ אבינו הכ"מ ר' **יוסף** בן החבר ר' אהרן דוד **קולמן** זצ"ל
רב ביהכ"נ "אהל מנחם" מודיעין עילית וראש כולל 'ברכת אריה'
נלב"ע כ"ג טבת תשע"א

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובות לשאלות שהתפרסמו בגליון זה בשבוע שעבר

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, אם אדם הלבין פני חבירו ברבים ע"י שהוכיחו על עבירה שבין אדם למקום, באופן שעשה המוכיח שלא כדין בזה שהוכיחו ברבים, אם מותר לשכנגדו לענות לו, "ואתה עברת על עבירה חמורה יותר", כשבלבו מתכוין על עוון 'הלבנת פנים', ובזה גופא גורם בחזרה למוכיח להתבייש באותו מעמד.

מידת חסידותו של שמואל הקטן, וביאור הסוגיא בסנהדרין י"א א'.

א) איתא בסנהדרין י"א א', "מעשה בר"ג שאמר השכימו לי שבעה לעלייה, השכים ומצא שמונה, אמר, מי הוא שעלה שלא ברשות ירד, עמד שמואל הקטן וכו', ולא שמואל הקטן הוה, אלא איניש אחרינא, ומחמת כיסופא הוא דעבד". ופרש"י, "שלא יכירו מי היה העולה שלא ברשות, וילבינו פניו", ולכאו' הא זה שעלה שלא ברשות, איהו דאפסיד אנפשיה[1], ומי ביקש ממנו להיכנס שלא ברשות הנשיא, וגם חוצפה יש בזה, ואעפ"י כן נשתדל שמואל הקטן שלא ילבינו פניו, אף שהוא על חשבון שיתבייש בעצמו.

אמנם י"ל דבאמת עפ"י הדין ודאי לא היה לו לעשות כן, ור"ג הנשיא ודאי כדין אמר שמי שעלה שלא ברשות הוא ירד, אבל מ"מ לימדונו חז"ל הפלגת חסידותו של שמואל הקטן, ולהורות שהרבה צריך ליזהר מעוון זה.

ב) עוד נראה לומר, דר"ג שהיה הנשיא, אסור לו לשתוק, דכיון שבאו יותר מן המזומנים, א"כ יאמרו דמעברין שנה אף שלא ע"י המזומנים (ועי' רמב"ם פ"ד מקידוש החודש ה"ט) ויצא תקלה בדין לדורות (ועי' גיטין נ"ו א'), ובנוסף להסברא הנ"ל, דהוא גרם לעצמו, ע"כ אמר ר"ג שמי שעלה שלא ברשות ירד (ועי' בר"ן בסנהדרין שם, דר"ג ידע מי עלה שלא ברשות, אך לא אמר לו להדיא שיצא, כדי שלא לביישו), משא"כ שמואל הקטן במה שאמר על עצמו שהוא שעלה בלא רשות, לא יצא שום תקלה מזה.

האם יש איסור מצד לאו ד"לא תקום".

ג) והנה אם ביישו ברבים, והוא נמצא שם, מבואר בימא כ"ג א' דבצערא דגופא אינו עובר בלאו דלא תקום, ומשמע דזה מותר אף לכתחילה (אבל בחירפו שלא בפניו, עי' בח"ח, רכילות, כלל ה' במ"ח אות ז', דלכאו' לא מיקרי צערא דגופא, וצ"ע), וע"ש דהגמ' מייתי הברייתא דנעלבים ואינו עולבין וכו', ומסיים, "לעולם דנקיט ליה בלביה", פרש"י, "ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט, ישתוק".

אמנם צ"ב דאף אם מצד נקמה מותר, אבל אולי דוקא ביחיד, אבל ברבים איכא נמי הלבנת פנים, אפילו אי נימא דאיסור ברור אין כאן, כיון דנוקם בו בהיתר, מ"מ מכלל מדה רעה לא נפיק, וכדאשכחן גבי הרואה את חפציו בחצר הנגנב, דאיתא בב"ק כ"ז ב', "אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות, אלא שבור את שיניו, ואמור לו שלי אני נוטל", ועי' בשמירת הלשון ח"ב פי"ז, שמביא מעובדא דתמר, וכתב, "ומוכח מזה, דאפילו אם אותו האיש חייב בדבר [דמיהודה נתעברה תמר], אפ"ה צריך ליזהר מאד שלא לביישו"[2]. וע"ע ב'פלא יועץ' ערך 'נקימה ונטירה'.

האם יש היתר להנות את מי שהונה אותו.

ד) ועי' בסמ"ע חו"מ סי' רכ"ח סק"ד, שמביא בשם הנמוק"י בסו"פ הזהב, ד"מי שמאנה את עצמו מותר להונהו", ושכן אי' במדרש, והסמ"ע כתב "ושמעתי מפרשין, דרצונו לומר, אם אחד מאנה אותך, ג"כ אתה מותר להונהו", וע"ש שדוחה דברים אלו, משום דמשמעות המדרש אינו מתיישב עם זה. ואולם ביראים סי' ק"פ כתב, "וא"ר אמי, האי מאן דעבר אדרבנן, שרי למקרייה עברייני, והיינו דאשכחן במדרש, מנין ההונה אותך שאתה רשאי להנאותו, ת"ל עמיתו, פירוש, כיון שהונה אותך, הרי הוא עברין, ואינו אתך בתורה ובמצות", וזה דלא כהסמ"ע. וה'חפץ חיים' בכלל י' בבאר מים חיים סוף הערה ל"א, כתב, "ופליאה על בעל הסמ"ע שדחה פירוש זה, דהרי מבואר כן לדהיא בספר יראים להרא"ם בעל התוספות". אלא שהח"ח כתב שם, דבמדרש לא נמצא היתר רק להונתו בינו לבין עצמו[3], אבל לא לבזותו ברבים.

היתר ד"כי יחם לבבו".

ה) אמנם מפורש נפסק בשו"ע חו"מ סי' תכ"א סי"ג, "שנים שחבלו זה בזה וכו' אם התחיל האחד השני פטור, שיש לו רשות לשני לחבול בו, כדי להציל עצמו", וכתב הרמ"א, "וכן הוא לענין גידופים וביושים, המתחיל פורע הקנס... המכה חבירו, וחבירו קראו ממזר, פטור, שנאמר והיה כי יחם לבבו וגו'[4], וכן אם אחד קרא לחברו גנב, והוא אומר לו אתה מכזב כממזר, או קראו ממזר פטור", ובסמ"ע בסקכ"ו מביא בשם מהר"ם מרוטנבורג, שכתב, "ראובן טען על שמעון שקראו ממזר, ושמעון אומר שמתחילה לחש לו באזנו שהוא ממזר, לכן נתרגז ואמר לו כן, אומדנא דמוכח הוא, כיון שקראו פתאום ממזר, ודאי האמת אתו". ועי' גם בפ"ת מה שמביא בשם המהרש"ל, דלפעמים אמרינן דלבו רתח, ואין אדם עומד על צערו.

ו) ומקור לדברי השו"ע בסי' תכ"א, נמצא בלשון הרא"ש בפ"ג דב"ק סי' י"ג, דכתב, "וכן הדין אם אדם רואה שמכין את אביו או בניו או אחיו, והיכה את המכה כדי להציל קרובו, פטור[5], כמו אשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר"[6], והיינו באופן שהמכה התחיל ראשון, ע"ש.

ולא רק בחבלות, אלא אף גם ע"י ביוש, כמ"ש הרא"ש עפ"י הגמ' דב"ק כ"ח א', ע"ש[7], וע"ע באריכות בשו"ת חות יאיר סימן ס"ה בכל הנידון.

מתי אין האדם מצווה באיסור הלבנת פנים?

ז) ועי' בחינוך מצוה של"ח, שכתב בחומר עוון הלבנת פנים, שהוא איום ונורא, ואולם בסוף דבריו מביא דיש יוצא מן הכלל, "ואולם לפי הדומה, אין במשמע שאם בא ישראל אחד, והתחיל והרשיע לצער חבירו בדבריו הרעים, שלא יענהו השומע, שא"א להיות האדם כאבן שאין לו הופכים[8], ועוד שיהיה בשתיקתו שוה למברכים כמו על החירופים, ובאמת לא תצוה התורה להיות האדם כאבן שותק למחרפיו כמו למברכיו, אבל תצוה אותנו שנתרחק מן המדה הזאת, ושלא נתחיל להתקוטט ולחרוף ב"א, ובכן ינצל כל אדם מכ"ז, כי מי שאינו מבעלי קטטה לא יחרפוהו ב"א, זולתי השוטים הגמורים, ואין לתת לב על השוטים. ואם אולי יכריחנו מחרף בני אדם להשיב על דבריו, ראוי לחכם שישיב לו דרך סלסול ונעימות, ולא יכעס הרבה, כי כעס בחיק כסילים ינוח. וינצל עצמו אל השומעים מחירופיו, וישליך המשא אל המחרף, זהו דרך הטובים שבב"א.

ויש לנו ללמוד דבר זה, שמותר לנו לענות כסיל לפי הדומה, מאשר התירה התורה הבא במחתרת להקדים ולהרגו, שאין ספק שלא נתחייב האדם לסבול הנזקין מיד חבירו, כי יש לו רשות להנצל מידו. וכמו כן, מדברי פיהו אשר מלא מרמות ותוך, בכל דבר שהוא יכול להנצל ממנו. ואולם יש כת מבני אדם שעולה בחסידותם כ"כ, שלא להכניס עצמם בהוראה זו להשיב חורפיהם דבר, פן יגבר עליהם הכעס, ויתפשטו בענין יותר מדאי, ועליהם ארז"ל, הנעלבין ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינם משיבין, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

ובאג"מ חו"מ ח"א סי' ל"ח, נשאל בענין אנשים שכעסו על רב ביהכ"נ, ויסדו גבולו ביהכ"נ אחר, ובתוך טענותיהם על אותו הרב, טענו אותם אנשים שביזה אותם, והשיב, "מכיון שהוא דבר איסור מדין יורד לאומנותו חברו, לא שייך להתיר בשביל הטענות... וכן שאר הטענות ממה שאירע שקלל והפסיד בשביל שציערוהו, וזלזל איזה פעמים, אין כדאי להתיר איסור לירד לחייו, דמ"ש בקידושין דף ל"ח, הקורא לחבירו רשע, יורד עמו לחייו, ופרש"י דהוא אף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו, הוא רק כשהוא היה המתחיל, ולא כשציערוהו, ומצד צערו קרא להמצערו רשע". וכנראה מדבריו שזה גם מסברא דיחס לבבו הנ"ל, דא"א לו שיעמוד על עצמו כשהתחילו לחרפו, ואין נ"מ אם הוא ביחיד או ברבים, ומ"מ שכרו עצום אם שם לפיו מחסום, בין בזה בין בבא, וכמ"ש בחובת הלבבות שער הבטחון פ"ד, ע"ש.

ומ"מ צריך מאד ליזהר, פן ירבה ח"ו יותר ממה שמותר לו, ונכשל בעוון חמור ד'בין אדם לחבירו', אשר אין יוה"כ מכפר, וכבר אמרו חז"ל בסנהדרין ז' א', "טוביה דשמע ואדיש חלפוה בישתיה מאה", ופרש"י, "אשרי ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך... הלכו להם בשתיקתו, מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר".

אכן בח"ח כלל ד' סקל"ב משמע, דגם כשחירפו, מה שמותר לגנותו זה רק כשהוא לתועלת, ועי' היטב בשו"ת 'לחפץ בחיים' (להגר"ש רוזנר שליט"א), סי' א', ועדיין צ"ע.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך לתרץ את מש"כ (בראשית כ"ח כ"א), "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים...", עם מש"כ במנחות כ"ב א' "מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט", דמשמע דאם הדיוט נשתמש באבנים, אינם ראויים ליעשות מזבח, ואילו באבן זו התכוין יעקב אבינו להקריב קרבנות, כמ"ש רש"י בשם התרגום [וע"ע בפרש"י להלן ל"א ט"ו].

כן הקשה בחזקוני, ותירץ, "אלא יש לומר, בבמת יחיד אין להקפיד". וכן תירץ בטור הארוך[9], ע"ש[10].

והנה נאמר להלן (ל"ה י"ד), "ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן", משמע דעכשיו הציב מצבה, וצ"ב, הא כבר לעיל מפורש "אשר *שמתי* מצבה". וראיתי להרד"ק שכתב, "מצבת אבן, אבן אחרת היתה, ולא אותה שהציב בראשונה". וצ"ב, הרי נדרו היה "האבן הזאת". וב'דברי דוד' להט"ז (כ"ח כ"ב), כתב, "י"ל דהאבן אשר שם מצבה, לא יהיה רק לזכרון בעלמא, כמו שמצינו ביהושע (כ"ב כ"ח)", לפי זה י"ל ד"יהיה בית אלקים", הכוונה לא שעליה יעבוד, אלא זה יהיה להזכרה שיעבוד.

אכן פשטות לשון התרגום שהביא רש"י, "אהי פלח *עלה* קדם ה'", משמע שעל זה עצמו יעבוד. וע"ע ביונתן בן עוזיאל, שכתב, "ואבנא הדא דשויתי קמא תהי מסדרא בבי מוקדשא דה', ויהון דריא פלחין עלה לשמה דה"[11], וביאורו, האבן הזאת ששמתי מצבה, תיקבע בבנין בית המקדש, והדורות הבאים יעבדו עליה לשם שמים, ובזה מתורץ מה שהקשינו על פירושו של הרד"ק, דלפי"ז הנדר לא היה שיעבוד על זה, אלא שיקבע בביהמ"ק.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, מהי ההלכה בהלכות 'קריאת התורה' הנלמד מלשון יעקב אבינו בפרשתינו.

כתיב (כ"ט ה'), "ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור", והיינו שיעקב קרא את לבן ע"ש אבי אביו[12], ומכאן למד בתרומת הדשן (סי' כ"א), את ההלכה כדלהלן, "מומר שעודנו עומד ברשעו... האיך קורין לבנו לעלות לתורה. תשובה, יראה דיקרא בשם אבי אביו, כמו אביאסף בן יצחר... ומאחד מהגדולים שמעתי, שרבו אחד מהגדולים, השיב לו, שיקראוהו בנו בשמו לבד, ואין נראה דהו"ל גנאי שיקראוהו בשינוי מאחרים, ושפיר דמי לקרות אביאסף בן יצחר, כדכתיב הידעתם את לבן בן נחור...". והרמ"א בסי' קל"ט ס"ג, פסק כן להלכה, וע"ש בביהגר"א.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, היכן מצינו בפרשתינו, דבר הסותר לכאורה להלכות ירושת עכו"ם.

הנה לענין דין ירושה בעכו"מ, אע"פ דקיי"ל (עי' קדושין י"ז ב', ועוד), דמן התורה גוי יורש את אביו, מ"מ אין דינו כישראל באופן חלוקת הירושה, עי' רמב"ם (פ"ו ה"ט מהל' נחלות), שכתב, "אבל שאר ירושותיהן מניחין אותו לפי מנהגם"[13].

וברש"י ביבמות (ס"ב א', ד"ה בני נח), כתב דרך דוגמא לזה, דאע"פ דלגבי ישראל אין הבת יורשת כלום, מ"מ גבי עכו"ם שייכת הבת בירושת אביה כמו הבן, ועוד פרש"י, דאין אצלם דין בכורה כמו בישראל, והבכור יורש כפשוט בנכסים.

והנה בפרשתינו לכאורה מוכח, דאף בעכו"ם אין הבן והבת שוים אצלם בנחלה, מדכתיב (ל"א י"ד), "ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו", ופרש"י, "העוד לנו חלק. למה נעכב על לפי שעתיד ביהמ"ק ליחרב, וע"כ מאסו אותה הבונים, עד שבא שלמה בחכמתו ונשבע לה, שאפילו יחרב לא תחרב ולא תזזו ממקומה, וקבעוה בכותל המערבי", ואולי הוא במקום שמכונו כנגד בית קדשי הקדשים, ואינו סותר לפירוש הנ"ל, שו"ר בפרקי דר"א פל"ה, שמבואר שאבן זו נקבעה באבן השתיה, וברד"ל שם אות ע' כתב עפ"י יומא נ"ג ב', שהוא מכוון כנגד הקדשים, וע"ע שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרל"ט וסי' תרצ"א.

12 הרב ש. כהן שליט"א, שלח לנו בשם ספר 'פני מלך' עה"ה (להרה"ג רא"פ גוטליב שליט"א, בהסכמת הגר"ז רוטברג זצ"ל, ועוד), שמעיר הערה, מדוע לא אמר את שם אמו של לבן [ומצאנו כה"ג שאם האב אינו הגון נקרא ע"ש אמו, כמו שמטעם זה נקרא רב מרי בר רחל, כדפרש"י בב"מ ע"ג ב' ד"ה רב מרי], ותירץ לפמש"כ במדרש אגדה (בראשית ל"ה ח'), דדבורה היתה אם רבקה, וכתב בס' הישר, שדבורה היתה בת עוץ בן נחור, נמצא שלבן מיוחס לנחור גם דרך אביו וגם דרך אמו, לכן ייחסו אחריו.

ונראה בעזה"י לתרץ באופן נוסף, דהנה איתא במדרש הגדול (וירא כ"ב כ'), שמלכה אשת נחור היתה עקרה, ורק בזכות אברהם אבינו נפקדה, נמצא שכל מציאותו של לבן הוא בזכות אברהם, ויעקב רצה להזכיר זה, ע"כ אמר 'לבן בן נחור', שנחור אחי אברהם היה [ויש להוסיף, דבמדרש הגדול להלן ל"פ חיי שרה, איתא, "וכן את מוצא בנשים הצדיקות, עד שלא שקעה שמשה של שרה, זרחה שמשה של רבקה, מנין, ממה שקרינו בענין ויהיו חיי שרה, ומה כתיב למעלה ממנו, ובתואל ילד את רבקה". ובסו"פ חיי שרה כתב, "הא למדת שלא בא הכתוב לייחס את נחור, אלא בשביל רבקה שהיתה ביניהם כשושנה בין החוחים"].

שו"ר ברמב"ן (כ"ט ה'), שכתב, "היה ניכר וידוע בשם אבי אביו... אולי היה כל זה למעלת אברהם, כי היו כל המשפחה מתייחסים **לנחור אחי אברהם**", וע"ע בחזקוני, שכתב "והיו מכנים לבן ע"ש נחור זקנו שהיה איש ידוע", ועי' במגן גיבורים אור"ח סי' קל"ט, דא"כ שאני התם, ואין ראיה לכל אחד לקרותו ע"ש אבי אביו.

13 ועי' במגיד משנה שם שביאר, "וכתב רבינו ששאר ירושותיהן מניחין אותן למנהגן, והוא מפני שלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד". ואכן עי' בטור ושו"ע חו"מ רפ"ג ס"א, שהשמיטו ענין זה דשאר ירושות וכו', וכבר עמדו בזה המפרשים, ואכמ"ל.

14 ואמנם לפי"ז עדיין יש ליישב הלשון שסיים רש"י 'בין הזכרים', דלכאורה הוא יתור לשון לתירוץ זה, וצ"ב.

---

1 שו"ר כעי"ז ב'אור החמה' (להגאון רבי זונדל קרויזר שליט"א), עמ"ס סנהדרין ע"ש.

אכן לפמ"ש במהרש"א דבכלל שבעת המוזמנים היה גם הנשיא, ורק השליח טעה וזימן שבעה חוץ מהנשיא, א"כ צ"ל דר"ג לא ידע זה, או אולי שידע, ולא רצה לבייש את השליח שאינו יודע ההלכה, ע"כ אמר שמי שעלה שלא ברשות ירד, אע"פ שלמעשה כולם ישארו, שהרי הם כן זומנו ע"י השליח, אבל שמואל הקטן, חשב שאולי מתכוין ר"ג שאחד מסויים יצא, כדי שיוכלו לעבר השנה, ע"כ קם ויצא.

2 ואין להקשות מזה על מש"כ לעיל בעובדא דר"ג בסנהדרין, דהא תמר ידעה שיהודה באמת ובתמים חשב שדינה לשריפה, בזה הוא שאע"פ שיהודה גרם לזה, מ"מ שתקה, אבל אם השני כל כוונתו להקניט שלא כדין, אין ללמוד ממעשה דתמר, רק דהוא שייך לענין של נעלבים ואינם עולבין וכו'.

ואפשר דר"ג הבין, דהשמיני שעלה, לא בטעות עלה, ושמואל הקטן התחסד בכפליים בזה שנטל על עצמו בושת של אדם שעשה שלא כהוגן, כפי שמצינו דגם אדם שפל שמלבינין פניו, הוא כביכול צער להקב"ה, כדאיתא בגיטין נ"ז א', "א"ר אלעזר בא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו, ושרף את היכלו".

3 ועי' ב"מ נ"ב א', "ואין לו עליו אלא תרעומת". וב'פחד יצחק', יוכ"פ, מאמר כ' אות ז' [הו"ד בספר 'לרעך כמוך' מהרה"ג ר' דוד אריאב שליט"א (בהסכמת הגר"מ שטרנבוך ועוד) עמ' 321], כתב, שההיתר של תרעומת, הוא משום שלגבי רעה זו שעשה לו חבירו, נחשב חבירו כאינו עושה מעשה עמך, וליתא לגבי דנטירה, ומקור לדבריו, יעויין בפרש"י בב"מ שם בע"ב ד"ה אם לחסיד, ודו"ק.

4 ועי' בשו"ת חות יאיר סי' ס"ה, שמצדד דשיעור זמן ד'יחם לבבו' לגבי צער, "זמנו עד הלילה, כי שינה מפיגה כעסו, כצוואת אותו חסיד לבנו", ע"ש.

5 ועי' בסמ"ע סי' תכ"א סקכ"ח, טעם לחילוק בין קרוביו לשאר בני אדם.

6 ובס' 'זרע חיים' (על ספר 'חפץ חיים', להרה"ג ר' משה קאופמן שליט"א, בהסכמת ה'מנחת יצחק, ה'באר משה' ויבדלח"ט ה'שבט הלוי' ועוד) עמ' תט"ז, כתב ע"ד הרא"ש, "והנה מסתימת הדברים משמע, שכל שבא להציל או לאפרושי מאיסורא, מותר, אע"פ שיגרום [לשכנגדו] נזק יותר גדול מהנזק עצמו שבא להציל ולהפריד ממנו, וכן הסברא נותנת".

7 וב'ספורנו' (דברים כ"ה י"א) כתב, "וקרבה אשת האחד להציל את אישה, אע"פ שהיבמה מצווה לבזות את אחי בעלה על שלא חס על בעלה, לא הותר לאשה לבייש את הנלחם עם בעלה", וצ"ע, דאם אין לה דרך אלא זה, הא מבואר בגמ' דמותר.

8 עי' בח"ח, פתיחה, לאורן ח' ט', שמביא מדברי החינוך, וכותב, "וסברא נכונה היא, דבעת מעשה החירוף אי אפשר בטבע האדם להיות כאבן שאין לה הופכין, אם לא מי שברכו ה' במדות קדושות...".

9 עוד תירוצים נאמרו בספרים, ולא הספקנו לעיין בדבריהם, רק נביאם בקיצור. א. שעשאן כמין מרזב, ולא מיקרי תשמיש לענין מעילה, כדמצינו בצילו של היכל (זית רענן על הילקוט). ב. כיון שהיה קדוש מקודם [כמו"ש הילקוט, רמז קי"ט], שוב אין מתחלל (מנח"ח, מצוה מ', בקומץ המנחה).

וע"ע בשו"ת חת"ס אור"ח סי' מ', ובכלי חמדה, ובנזר הקודש (חולין צ"א ב'), ובשי לתורה בשם מרן הגרי"ז זצ"ל, ובס' פרדס יוסף כאן. ותשו"ח להר"ש כהן, הר"י גליס, הראש"ש יוזוק, הר"ד קנום, שליט"א, שציינו כמה מהמ"מ הנ"ל.

10 ועי' מנ"ח מצוה מ"א, שהקשה מפשטות סוגיית הגמ' בזבחים קט"ז ב', דמיירי גם בבמה, ועמש"כ לתרץ במקור ברוך ח"א סימן ב', וראה בס' תורת הבמה להרה"ג ר"ב פוס שליט"א (בהסכמת הגרנ"צ פינקל זצ"ל) פ"ו סי' א' אות י"א, ע"ש. ולכאו' י"ל דבבמת יחיד של אברהם, להשיטות דלאבות היה דין בן נח (עי' משמר הלוי עה"ת פר' ויירא שמאריך בענין זה), ליתא לדין זה, אולם בס' תורת הבמה הנ"ל, פכ"ב סי' ג' אות ב', מביא ראיה מעובדא דאיפרא הורמיז בזבחים שם, דמשמע דגם בב"נ איתא להאי דינא.

11 ב'פירוש תרגום יונתן' [הובא בחומש 'אוצרות הראשונים', בעריכת ר"י אסיא שליט"א, ובהסכמת הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, הגר"ש בירנבוים זצ"ל, ויבדלח"ט הגר"נ קרליץ שליט"א], כתב, "ונ"ל, והאבן וגו' יהיה בית אלקים, וכי אבן אחת יהיה בית אלוקים? לכן תרגם, יהיו מסודרים בתוך המקדש, דהיינו בקדשי הקדשים".

וב'חצי מנשה' (ליקוט פירושי ראשונים מתוך כתבי יד במקומות שונים בעולם, הובא בחומש הנ"ל וכן בתוספות השלם, ויצא עמ' קכ"ד), כתב, אמרו על אותה אבן, שהיו מעלין אותה בדימוס, היתה מפלת עצמה,

יִדַּד מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש בנכסי אבינו כלום בין הזכרים", הרי משמע לכאורה, דטענתם היתה, דכיון דבטלא"ה אין לנו חלק בירושת אבינו כלום, שהרי אנו בנות, ואין לנו חלק עם הבנים בירושה, הלכך אין לנו טעם להמנע מלברוח מבית אבינו.

ונמצא מבואר, דאף גבי עכו"ם אין שייכות לבת לרשת עם אחיה בנכסי אביהם, משום שרק הזכרים שייכי בירושת אביהם הגוי, דומיא דישראל, וזה לכאורה דלא כהמבואר להדיא בדברי רש"י ביבמות הנ"ל, דהבת יורשת כמו הבן אצל עכו"ם.

ואכן כן הקשה בספר ראשית בכורים (להגר"א וינברג הי"ד, בכורות מ"ז א' בהגה"ה), וכתב לבאר דמה שאמרו שאין להם חלק ונחלה וכו', אין כוונתם מצד דיני ירושה, אלא דהם מצד עצמם ומרצונם לא רצו לירש בנכסי אביהם, כיון שכל המקבל דבר מחבירו, מטבע הדברים שסופו להתחבר עימו, וזה לא היה בדעתם שיהא להם התחברות לאביהם הרשע[14].

איברא, דיעוין בספר מנחה חדשה (להגר"י פאפרש זצ"ל מברודי, מצוה א' אות ח'), שכתב לדייק להיפך מדברי רש"י בפרשתינו, דאדרבה מדברי רש"י ניתן להוכיח לאידך גיסא, וכפי שכתב ביבמות, דבאמת הבנות ודאי יורשות כמו הבנים בעכו"ם, שעיקר טענתם היתה, דאמנם צריכין אנו לירש בנכסי אבינו כמו הבנים, אבל אין לנו טעם לייחל לכך, וכפי שאמרו להלן, (שם ט"ו), "הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו", דהיינו שכיון שנוהג עמנו ברמאות, שכן "אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות" (רש"י שם), א"כ גם בענין הירושה לא ינהג עמנו כדין לירש עם אחינו, אלא ינהג עמנו כנכריות שאינם מבני המשפחה, ולכן לא נירש. וא"כ מיהא משמע, דמדין ירושת עכו"ם באמת היו צריכות לירש עם הבנים, ואתי שפיר עם מה שכתב רש"י גופיה ביבמות.

וכעין זה באמת פירש באור החיים כאן, "...והחליטו (בנות לבן) שאין להם תוחלת משניהם (מירושת אב ואם), והראיה, הלא נכריות נחשבנו לו כבר, שמכרנו, זה לך האות שאין אנו אצלו במדרגת בנים, וממילא יָצו עליהן לבל ירשו בו, הגם שבמשפטי הגוים אפשר שהבנות ירשו"[15].

ובעיקר חידושו דרש"י ביבמות, דבעכו"ם שוין הבן והבת בירושה, עי' מנ"ח מצוה ת' (אות ב') שנקט כרש"י בפשיטות, וכן ברש"ש קדושין (י"ז ב', ד"ה אמר), נקט בפשיטות כפרש"י, ותמה למה השמיטו הפוסקים דין זה דבעכו"ם בן כבת.

ואמנם עי' קובץ שיעורים (ב"ב אות שנ"ז), שהוכיח מדברי התוס' (ב"ב קי"ט ב' ד"ה אילו), דגם בעכו"ם בן קודם לבת. ועי' עוד בספר פרי יצחק (להגר"י בלאזאר זצ"ל), ח"ב סי' ס'.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "אֲחִיתֹפֶל [הַגִּילֹנִי].

דמות הקשורה: רש"י בראשית ל' מ"א, "המקשרות. כתרגומו הבכירות, ואין לו עד במקרא להוכיח עליו. ומנחם חִברו עם (ש"ב ט"ו ל"א) **אֲחִיתֹפֶל** בְּקֶשָׁרִים, (שם י"ב) וַיְהִי הַקֶּשֶׁר אַמֵּץ, אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן".

למרות שכמלאך הייתי – שלמרות שאחיתפל לא היה נחשב כאיש אלא כמלאך, בכל זאת הגיע אל סופו המר וכדלהלן.

שאחיתפל לא היה נחשב כאיש אלא כמלאך, כדכתיב בש"ב ט"ז כ"ג, "וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל [כתיב ולא קרי: אִישׁ] בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלֹם", ודרשו חז"ל תיבת 'איש', שהיא רק בכתיב ולא בקרי, שאחיתפל לא היה איש אלא כמלאך, כדאיתא במדרש תהלים ג' ד', "...איש קרי ולא כתיב, שלא היה כאיש, אלא כמלאך...", הובא בילקוט תהלים תרכ"ה ד"ה שנו.

ובמקומות רבים הפליגו חז"ל במעלתו הגדולה של אחיתפל, כחגיגה ט"ו ב', סוטה כ"א א' וסנהדרין ק"ו ב', שהיה תלמיד חכם מופלג, ובירושלמי סנהדרין י' ב', שהיה גבור בתורה, ואף ראש סנהדראות, כדאיתא במדרש תהלים מ"ט ב'. וע"ע רש"י ברכות י"ב ב' ד"ה בחלותם.

בסופי לגיהנם ירדתי – שלמרות שאחיתפל העפיל לדרגות גבוהות ונוראות, עד שלא היה נחשב כאיש אלא כמלאך, וכדלעיל, בכל זאת בסופו ירד לגיהנם.

שאחיתפל בסופו ירד לגיהנם, כדרשת חז"ל עה"פ (תהלים מ"ט ג'), "גַּם בְּנֵי אָדָם גַּם בְּנֵי אִישׁ יַחַד עָשִׁיר וְאֶבְיוֹן", שדוד המלך כלל כאן את העשיר והאביון שדינם שוה, ולכאורה דבר פשוט הוא, מדוע יהיה שונה דין האביון מהעשיר, הלא כבר נאמר בפירוש בתורה (שמות כ"ג ג'), "וְדָל לֹא תֶהְדָּר בְּרִיבוֹ", אלא דרשו במדרש תהלים מ"ט ב', ש'עשיר ואביון' אינו כפשוטו בממון, אלא בתורה, "דבר אחר... יחד עשיר ואביון. עשיר בתורה ואביון בתורה, כולם יורדין לגיהנם. עשיר בתורה, זה דואג ואחיתופל, ולפי שלא שמרו את התורה, נפלו מגדולתן וירדו לגיהנם, ואף על פי שראשי סנהדראות היו. ואביון בתורה, כל מי שיש סיפק בידו ולא למד, לפיכך אמרו בני קרח הואיל וכן הוא מתן שכרה של תורה, נעסוק בתורה"[16].

ומלבד מה שאחיתפל בסופו ירד לגיהנם, גם איבד את חלקו לעולם הבא, שנמנה במשנה בסנהדרין (צ' א'), כאחד מארבעה ההדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא.

שתים מהשלוש התרתי – שאחיתפל התיר שתים מתוך שלוש עבירות חמורות, שעליהם נפסק 'הרג ואל יעבור'.

ששלוש עבירות חמורות הן, שדינם 'הרג ואל יעבור', עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, כדאיתא בפסחים כ"ה א' וב' ועוד הרבה, וזאת בשונה מכל מצוות התורה, שעליהם נאמר (ויקרא י"ח ה'), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי ה'", שאדם מחוייב לקיים את כל המצוות ולחיות בהם, ועל כן, אם מחייבים אדם לעבור על אחת ממצוות התורה, ואם לאו 'יהרגוהו, מחוייב לעבור על המצוה ולא לההרג[17], וכפי שדרשו חז"ל ביומא פ"ה ב', סנהדרין ע"ד א' וע"ז כ"ז ב', "'וחי בהם, ולא שימות בהם", מלבד בג' עברות אלו, שבהם התחדש שדינם 'הרג ואל יעבור', שעליו לההרג ולא לעבור את העבירה, כדאיתא שם.

ואחיתפל התיר שתים מתוך שלוש עבירות חמורות אלו, כפי שדרשו חז"ל את הפסוק (תהלים ה' ז'), "תְּאַבֵּד דֹּבְרֵי כָזָב אִישׁ דָּמִים וּמִרְמָה יְתָעֵב ה'", מי הם אותם דוברי כזב ואנשי דמים ומרמה שה' מתעב, שעליהם התפלל דוד שיאבדם ה', כדאיתא בב"ר ל"ב א', "...מדבר בדואג ואחיתופל, דוברי כזב, הן ודיבורן. ר' פנחס אמר, הן ומדברותיהן. איש דמים ומרמה, זה התיר גילוי עריות ושפיכת דמים, וזה התיר גילוי עריות ושפיכות דמים[18]..." [וכעי"ז ביאר ברש"י תהלים נ"ה ד', עיי"ש].

ומבאר המדרש, היכן מצאנו כזאת, שאחיתפל התיר ב' עבירות חמורות אלו, שכאשר אבשלום מרד בדוד אביו, כמפורש בפסוקים בש"ב ט"ו ואילך, היה אבשלום עם הקושרים (המורדים), כדכתיב (שם ל"א), "וַיִּגֵּד לֵאמֹר אֲחִיתֹפֶל בְּקֶשָׁרִים עִם אַבְשָׁלוֹם...", וכן (שם ט"ז ט"ו), "וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלִָם וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ".

באותה העת ביקש אבשלום מאחיתפל שיתן לו עצה, כדכתיב (שם כ'), "וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל אֲחִיתֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה מַה נַּעֲשֶׂה", ואחיתפל השיבו ב' עצות, שבכל אחת מהם התיר אחת מאותן ג' עבירות חמורות, בעצתו הראשונה התיר גילוי עריות, כדכתיב (שם כ"א), "וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל אַבְשָׁלֹם בּוֹא אֶל פִּלַּגְשֵׁי אָבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמוֹר הַבָּיִת וְשָׁמַע כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי נִבְאַשְׁתָּ אֶת אָבִיךָ וְחָזְקוּ יְדֵי כָּל אֲשֶׁר אִתָּךְ". ובעצתו השניה, התיר את לשפוך את דמו של דוד, כדכתיב (שם י"ז א' – ב'), "וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל אַבְשָׁלֹם אֶבְחֲרָה נָּא שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ וְאָקוּמָה וְאֶרְדְּפָה אַחֲרֵי דָוִד הַלַּיְלָה. וְאָבוֹא עָלָיו וְהוּא יָגֵעַ וּרְפֵה יָדַיִם וְהַחֲרַדְתִּי אֹתוֹ וְנָס כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְהִכֵּיתִי[19] אֶת הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ".

ובמנין העשרה נמניתי – שאחיתפל נמנה במנין עשרת שונאיו של דוד, וכן במנין העשרה שנתנו עיניהם במה שלא ניתן להן.

שאחיתפל נמנה במנין עשרת אויביו של דוד, כדרשת חז"ל על דברי נבואתו של נתן הנביא לדוד המלך (ש"ב ז' ט'), "וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וַאַכְרִתָה אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ", מי הם אותם אויבים שה' מבטיחו שיכרית את כולם מפניו, כדאיתא במדרש שמואל כ"ו ג', "עשרה אויבים היו לו לדוד, חמשה בישראל וחמשה באומות העולם. חמשה בישראל, דואג, ואחיתופל ושאול, ושמעי בן גרא, ושבע בן בכרי. חמשה באומות העולם, גלית, ושלשת אחיו, ושובן...".

וכן נמנה אחיתפל במנין העשרה שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם, וסופם היה מה שביקשו לא ניתן להם ומה שביתם נטלוהו מהם. ואלו הם[20]: קין, קרח, בלעם, דואג, אחיתפל, גיחזי, אבשלום, אדניהו, עוזיהו והמן, כדאיתא בסוטה ט' ב'.

ובמנינים נוספים מצאנו שנמנה אחיתפל, כגון מנין ארבעה הדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא, בסנהדרין צ' א'. ומנין השלושה שנבטו ולא ראו, שם ק"א ב' ובילקוט שמות רס"ה ד"ה ב' ומ"א קצ"ו ד"ה והדד.

את שאהבתי לבסוף שנאתי – שאת דוד שבתחילה אחיתפל אהב, לבסוף הוא שנא.

שבתחילה אהב אחיתפל את דוד, ואף היה אוהבו הגדול, כדאיתא במדרש תהלים נ"ה א', "אמר ר' יהודה בר יצחק לא היה לדוד אוהב יותר מאחיתופל, והיה בעל מקטרגין שלו, והוא היה יועצו כל העצות, שנאמר (דה"א כ"ז ג'), וַאֲחִיתֹפֶל יוֹעֵץ לַמֶּלֶךְ[21]...".

ואהבתו זו של אחיתפל לדוד התיה על ידי התורה, כדאיתא במדרש שם, שהיה אחיתפל 'גברא רבא', ודרשו שם את הפסוק (תהלים נ"ה י"ד), "וְאַתָּה אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי אַלּוּפִי וּמְיֻדָּעִי", על מעלותיו של אחיתפל, "מהו כערכי, אמר ר' יהושע בן לוי כסדרי, שהוא מסדר את ההלכות, אלופי שהיה רבי ומלמדי תורה, דכתיב (שם ט"ו), אֲשֶׁר יַחְדָּו נַמְתִּיק סוֹד...".

ואחר כך נהפך ליבו של אחיתפל על דוד לרעה, עד שהפך לאויבו הגדול, והיה במורדים ויעץ לאבשלום בנו להורגו ולבוא על נשיו וכדלעיל.

וממנו נתקיימה ראייתי – שראייתו של אחיתפל, שראה שממנו תצא המלוכה, התקיימה מדוד על ידי שלמה בנו, שהיה בן בת בנו של אחיתפל.

שאחיתפל ראה שהמלוכה תצא ממנו, כדאיתא בסנהדרין ק"א ב', שאחיתפל ראה צרעת שזרחה על אמתו, ולכך חשב שהוא עתיד למלוך, "תנו רבנן, שלשה ניבטו ולא ראו ואלו הן, נבט, ואחיתופל, ואיצטגניני פרעה. נבט... אחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו, הוא סבר איהו מלך...", וביאר במהרש"א בח"א שם, שזה מרמז על המלכות שתפרח כצרעת מדוד[22] ותבוא אליו ולזרעו.

ומכח ראייתו זו, מפרש רש"י, מרד אחיתפל בדוד ונעשה יועץ לאבשלום, כשחשב, ש"רבין כך ובין כך יתגלגל הדבר ותשוב אליו [המלוכה]", וע"ע בחכמת שלמה שם[23].

ויעויין בילקוט ש"ב קנ"א ד"ה ויולך דוד, שהביא מה היתה מטרת אחיתפל בזה שהצטרף למרד אבשלום, ובעצותיו שנתן לו, "בוא אל פלגשי אביך. אחיתופל הטעה אותו המזל, והיה סבור שהוא מלך, והיה נותן עיניו באבשלום. אמר לו, בוא אל פלגשי אביך. א"ל [אבשלום], וכן אתה אומר לי שאַעֲנֶנָּה פלגשי אבי. א"ל אחיתופל, גזירת האלהים היא, שאמר לאביך (ש"ב י"ב א'), הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ וגו' וְשָׁכַב (את) [עִם] נָשֶׁיךָ. ואחיתופל יועץ לאבשלום שיהרוג לאביו, והוא ישב עליו בדין על שעינה נשי אביו, ואני הורגו ומולך אני...".

אכן, ראייתו זו של אחיתפל, נכונה היתה, אלא שלא הבינה באופן הנכון, וכדברי חז"ל, "ניבטו ולא ראו", שאכן המלכות עברה מדוד לאחר פטירתו, ועברה לזרעו של אחיתפל, וזאת על ידי מלכות שלמה המלך, שהיה מזרעו וכדלהלן.

ושלמה היה בן בת בנו של אחיתפל, כמפורש בפסוקים, ששלמה היה בנה של בת שבע, בש"א י"ב כ"ד, "וַיְנַחֵם דָּוִד אֶת בַּת שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן (כתיב: ויקרא, קרי) וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַה' אֲהֵבוֹ", ובת שבע היתה בתו של אליעם, שם י"א ג', "וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לְאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא זֹאת בַּת שֶׁבַע בַּת אֱלִיעָם אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי", ואליעם היה בנו של אחיתפל, שם כ"ג ל"ד, "אֱלִיעָם בֶּן אֲחִיתֹפֶל הַגִּלֹנִי".

וזה מה שאמרו חז"ל בסנהדרין שם, "...הוא סבר איהו מָלך, ולא היא, בת שבע בתו הוא דנפקא מינה שלמה".

ועל ידי מעשיו אלו, כמעט כבה אחיתפל את שלהבת בית דוד, וה' הפך את מחשבותיו הרעות עליו, והכשיל את עצותיו, והציל את דוד משיחו, שבמהרה בימינו נזכה, שיקבל ה' את תפילתנו ובקשתנו כל הימים, ש'את דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך, כי לישועתך קיוינו כל היום, אכי"ר.

ועי' בספר רינת יצחק (להגרא"י סורוצקין שליט"א), וכן בספר 'פנינים מבי מדרשא' (להגר"ח אייזנשטיין שליט"א), בפרשתינו כאן, שכתבו ליישב באופן אחר, ע"פ המבואר בקדושין (שם), דגר אינו יורש את אביו דבר תורה, ורק דחכמים תקנו שיירש, כדי שלא יחזור הגר לשורו, דלפי"ז אפשר, דהא כיון דודאי רחל ולאה נתגיירו קודם שנישאו ליעקב, וא"כ מן התורה אינן יורשות, והלא זה היה קודם תקנת חכמים שתקנו לגר לירש. ועוד, דאפילו נימא שבאו לקיים תקנת חכמים (כפי שמצינו שהיו מקיימין גם תקנות דרבנן), מ"מ כיון שעיקר תקנה זו שהגר יירש את אביו, כדי שלא יחזור לשורו, א"כ גבי רחל ולאה שלא היה שייך טעם זה, העמידו דבריהם על דין תורה שאין הבת יורשת.

ובזה מיושב גם מה שנתנו טעם לדבריהם ואמרו 'הלוא נכריות...', דכיון שכבר נתגיירו, כבר היו אצל לבן כנכריות, וא"כ שוב אין להם לירש בנכסיו כמו הבנים, שהרי דבר תורה גר אינו יורש.

15 מלשון האוה"ח "אפשר שהבנות ירשו", משמע דלא ברירא ליה דין זה, ולכן מביא סייעתא שיתכן דבר זה, מהא דשבת קט"ז ב', בעובדא דר"ג ואחותו ('אימא שלום'), שבאו כביכול לדון אצל שופט אפיקורס (כדי לגלות קלונו ברבים), בטענה דכאילו אחותו של ר"ג יש לה חלק בירושה מאביהם, ואמר השופט לר"ג, דלולי מה שנאמר בתורה שבת אינה יורשת, הדין הוא דבאמת 'ברא וברתא כחדא ירתון'.

ואין לדחות שאותו השופט בדה כן מליבו לצורך קבלת השוחד מאחותו של ר"ג, שכן הקריא להם כך מתוך 'ספרי המינים' (הנקראים 'עוון גליון'), והיינו שכך היה מקובל אצלם במה שבדו מליבם, ואם לא שכך היה מנהג העכו"ם, לא היו נוהגים כן המינים.

ואמנם עי' במנחה חדשה הנ"ל, שתמה למה לא הביא האוה"ח מדברי רש"י ביבמות הנ"ל.

16 ועוד בענין שונאיו של אחיתפל בגיהנם, איתא במדרש תהלים נ"ג ב', "שם פחדו פחד. הצדיקים פחדו שראו אחיתופל בגיהנם, ואמרו לאותו צדיק עשה כן, לנו על אחת כמה וכמה, והקב"ה דנו ומראה את הצדיקים והם שמחין, לכך נאמר לא היה פחד, ומה טעם, כי אלהים בדור צדיק". וכעי"ז בילקוט תהלים תש"ע.

17 וכבר נחלקו הראשונים (עיין תוס' ע"ז כ"ז ב' ד"ה יכול, ובסמ"ק מצוה ג' וע"ע אריכות גדולה בכל זה בב"י יו"ד קנ"ז), במי שחיובו לעבור על אחת מהמצוות שלא נאמר עליהם 'הרג ואל יעבור', שדינם הוא 'יעבור ואל יהרג', אם מחוייב לעבור על העבירה ולחיות, ואסור לו למסור נפש על כך, או שדינו לעבור על העבירה, אלא שאם הוא רוצה, מותר לו לההרג על כך, וכבר הארכנו בזה במקו"א.

והנה כ"ז הוא שלא בשעת השמד, אבל בשעת השמד, מחוייב לההרג אפילו על מצוה קלה כשיניו ה'ערקתא דמסאנא', כדאיתא בסנהדרין ע"ד ב' ועוד.

18 ובענין גילוי עריות ושפיכות דמים שהתיר דואג, איתא שם במדרש, "[גילוי עריות], נחמן בריה דר' שמואל בר נחמני, אמר [דואג] לשאול, וכי יש אישות לדוד, הלא מורד במלכות הוא וחשוב כמת, ועכשיו התיר קונעתו (אשתו), כן פי' בערוך, והביאו במתנו"כ), ועשה אותו זיטוריטוס (ופרש"י, "חי, כמו זוטא איפטא", וביאר במתנו"כ, "ור"ל משולל ומוסר מן החיים... או "ל, עשה אותו כחיה בעלמא, הפקר כחיות השדה), וכאילו הוא מת, ודמו מותר ואשתו מותרת. עמד שאול ונתן מיכל אשת דוד על פיו לפלטי בן ליש.

ושפיכת דמים, דכתיב (ש"א כ"ב י"ז), וְלֹא אָבוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ אֶת יָדָם לִפְגֹּעַ בְּכֹהֲנֵי ה', אבל דואג הרגן שנאמר (שם י"ח), וַיִּסֹּב דּוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיִּפְגַּע (בכהני ה') [הוּא בַּכֹּהֲנִים]".

וביאור דברי המדרש, שבימי מלכות שאול, כשדוד קידש את מיכל בת שאול, אמר דואג לשאול, היות ודוד הוא מורד במלכות, על כן חשוב הוא כמת, ומת אין עליו איסור הריגה ואין לו אישות, ועל כן, דמו מותר ואשתו מותרת, ומכח היתר זה רדף שאול אחרי דוד להורגו, וכן נתן שאול את מיכל אשת דוד לפלטי בן ליש, למרות שהיתה אשת איש, נמצא שגם דואג התיר גילוי עריות ושפיכות דמים.

19 אם נתבונן בדברי פסוקים אלו נראה, שבשונה מהעצה הראשונה שאחיתפל נתן, שהיא היתה עצה כפשוטו, בפסוקים אלו אנו רואים, שאחיתפל לא הסתפק בנתינת עצות, אלא אף הציע שהוא יהיה זה שיעשה את הדבר, 'אבחרה', 'ואקומה', 'וארדפה', 'ואבוא אליו', 'והחרדתי אתו', שכל הלשונות הללו הם על פעולה שלו, שהוא עצמו יעשה זאת.

וסופו מוכיח עוד יותר, שאומר 'והכיתי את המלך', שתכלית העצה והרעיון של אחיתפל הוא, שמבקש שבעצמו יוכל להרוג את דוד המלך.

20 מנינו רק את האנשים המסוימים שבמנין, ולא את הסוטה, שאין זה אדם אלא הנהגה, וכן את הנחש שאינו אדם.

21 יעוין שם בהמשך הפסוק, "וְחוּשַׁי הָאַרְכִּי רֵעַ הַמֶּלֶךְ", שמשמעותו לכאורה שאחיתפל היה מיוחד ביעוץ, אבל לעולם לא היה רעו הטוב ביותר, והיאך המדרש מביא פסוק זה לאות וראיה שאחיתפל היה אוהבו הגדול של דוד.

ויש לומר לשונן 'רע' לחוד ולשון 'אוהב' לחוד, שאוהב הכוונה שאוהבו חפץ בטובתו, ועושה זאת על ידי שמחשב בכל עת עצה טובה והוגנת עבורו, ורע הוא זה היושב בתמידות עם המלך ומשתעשע עמו, כמ"ש במצוד"ד שם, ולעולם אינו בהכרח מי שאוהבו ביותר.

22 וע"ע במהרש"א שם, שאכן כעין זה היה, שבעקבות מעשה בת שבע, שהיתה בתו של בנו, נצטרע דוד ששה חדשים, ופרחה ממנו המלוכה באותה העת.

23 בחכמת שלמה שם ביאר בדעת רש"י, שכוונתו לפרש ע"פ המדרש שנביא בסמוך, שאבשלום היה רוצה אחר כך להמית את אחיתפל בדיני בית דין, משום שבא על פילגשי אביו, ולאחר מכן יעלה הוא על כס המלוכה.

דבר לפותרים:

- כל תשובה הנשלחת למערכת, מתקבלת בתשומת לב ובכבוד הראוי.
- תשובות הקוראים החשובים שיש בהם הוספות והערות, המגיעות למערכת **עד יום שני בשעה 8.00 בבוקר בדיוק**, המערכת משתדלת לשלבם בתשובות המודפסות. [לאחר הנ"ל, לא תמיד ניתן לשלבם, ואי"ה עוד חזון למועד.]
- תשובה שאינה מנומקת וללא מקור, אינה נחשבת. [כגון, תשובה ל"מעשה רב" בסגנון "הצדק עם פלוני", בלא לנמק מדוע או מבלי לציין מקור, וכן תשובה ל"כתב חידה" בסגנון "הדמות היא אלמוני", בלא לפרט היאך התשובה מתאימה לכל ההגדרות (או לכה"פ לארבע מתוך שש הגדרות), וכן כל כה"ג.]
- כל תשובה נכונה משתתפת בהגרלה [אף אם אינה התשובה המודפסת].
- יש לכתוב בבירור את שם השולח, כתובתו ומס' טלפון במקום בולט.
- רצוי להשאיר את שולי הדף ריקים, כשתי ס"מ בכל צד ולמעלה ומטה, שכידוע שולי הדף בפקס אינם ברורים.
- אין לשלוח אותו דף פעמיים [ואף לא לשתי מספרי הפקס השונים].

סיפור ושאלה בציידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

אחד מהניסים והנפלאות שה' עשה עם האדם הוא, שישנה אהבה מיוחדת לתינוק מרגע לידתו, למרות שאהבה זו אינה נתפסת בשכל האנושי, שהרי לא זו בלבד שאין התינוק נותן דבר תמורת אהבה זו, אלא היפך הדבר, התינוק דורש נתינה בלתי מוגבלת, להאכיל ולהלביש, לרחוץ ולנקות, לנענע ולהרגיע, תעסוקה מלאה ליולדת ולכל המשפחה, בכל זאת, האהבה של כולם מופנית אליו במלואה, אותו מתבקים ומנשקים, מלטפים ומשחקים, וטורחים רבות בכדי להשביע את רצונו, בלא שמצפים ממנו לשום תגובה והחזר עבור מסירות והשתדלות זו, אלא רק שישכב במנוחה וברוגע.

כשהתינוק גדל ומגיע לגיל חודשיים שלשה, בהם הוא כבר יכול לחייך בחיוך קטנון, שמחתם של כל בני המשפחה רבה עד מאוד. כנגד חיוך קטנון זה מרגישים הורים אושר רב, ומתנחמים בו על כל אותם לילות בהם נדדה שנתם בטיפולם בו, והרגשתם היא, שבחיוכו זה הוא משיב להם כגמולם הטוב, וכל הצער והטרחה שהם עושים עבורו, הכל שווה.

לא רק ההורים והקרובים מרגישים אהבה לתינוק קטן, גם אנשים זרים הרואים תינוק, פעמים רבות יחייכו אליו, גם כאשר רגע לפני זה הם כעסו בכעס בגדול על עוול שנעשה להם, בכל זאת, בראותם תינוק קטן, הם נרגעים מכעסם ומאירים פנים לאותו תינוק ששוכב מולם, וזהו דבר פלא גדול, שאילו היה בא אדם מבוגר ופונה אליהם בחיוך, הם היו כועסים שהוא צוחק עליהם ועל מה שאירע להם, אבל חיוך תמים של תינוק, מיד יכבוש את לבבם וירגיע את כעסם ואף ישיבו לו בחיוך מלא ואמיתי.

טובי הפסיכולוגים ערכו מחקרים רבים בכדי לירד לעומק נפשו של אדם, להבין את תכונתם זו של בני האדם, לאהוב את ילדיהם אהבת נפש, וגם את התינוקות של אנשים זרים, אך כל מסקנה שאליה הגיעו, מחקרים אחרים מוכיחים שאינה נכונה ומופרכת בעליל.

גם ד"ר יאיר בעסטערטאטע*, מגדולי הפסיכולוגים בארץ הקודש, הקדיש מחקרים רבים ושנים ארוכות לבירור עומק הענין, ולא הגיע לכלל מסקנה ברורה ומוחלטת. אך לימים, כשהתחזק ושב בתשובה שלימה והחל ללמוד תורה, כשהוסיף ולמד גם בספרי המוסר וההשקפה, גילה תגלית מעניינת עד מאד, שרוב יסודות הפסיכולוגיה הקדומה ואף המודרנית, כבר נמצאת בספרי גדולי ישראל לדורותיהם, שהצליחו לירד לסוף דעתו של אדם, ולהדריכו בדרך המלך בה ילך, במאבקו היומיומי עם יצרו החפץ לבולעו ולהורידו לבאר שחת.

בתחילה בחן ד"ר יאיר את דברי רבותינו גדולי ישראל בעין של אדם שאינו שומר תורה ומצוות, כאשר כל דבר שלא הוא נראה נכון וישר בעיניו, החליט שאינו נכון, אך ככל שהתקדם ביהדותו והבין שכל מה שאינו מובן בספריהם של גדולי ישראל, אינו חלילה בשל מיעוט ערכם וחוסר ברירות דבריהם, אלא רק בסיבת מיעוט שכלו והבנתו, וככל שיתעמק יותר בהבנת דבריהם הקדושים, כן יזכה להבין רובד נוסף מעומק הדברים.

ככל שהרבה ללמוד ולעסוק בתורה הקדושה, השכיל והפנים את ההבדל העצום בין ד'דרך הלימוד' בין לימוד התורה ולהבדיל אלף אלפי הבדלות מקצוות החול, שכאשר בעבר עסק במקצועות החול, לא היתה כל מניעה וסתירה בין לימודיו על עומק נפש האדם ועל האחריות שבמעשיו, לעומת חייו היומיומיים, שהיו בהנהגה חסרת כל רסן ועשיית כל מה שעלה על רוחו, וכאימרה הידועה שכפי שהמנהג אינו נעשה משושב, כך אין כל סיבה שפסיכולוג לא יוכל לחיות חיים השדה. ולהבדיל רבבות הבדלות, לקודש הקודשים, ללימוד התורה, שכל לומד תורה מרגיש עד כמה הלימוד משפיע עליו ועל הנהגתו לטובה ולברכה, משנה את אורח חייו, מעדן את מעשיו ודיבוריו, וככל שיוסיף קדושה וטהרה, כך יבין יותר את דברי התורה הקדושה, ואם חלילה יתרחק מהקדושה, ויטמא בעבירה, כל עבירה מרחיקה אותו מהתורה והבנתה.

עוד הוסיף לגלות עד כמה הפסיכולוגיה רחוקה מהאמת, במיוחד שכמה מעיקרי יסודות הפסיכולוגיה בנויים על עיוות חולני, שהאדם הוא כחיית השדה, ויכול לעשות כשל שליבו חפץ, ו'אין דין ואין דיין', רק שעליו להסתדר עם ה'חוק' במדינה בו חי, עפר לפיהם, כאשר האמת היא שכל בריה בעולם יודעת ומכירה, שיש דין ויש דיין, ואדם אינו חיית השדה, אלא תפארת הבריאה ותכליתה, ועליו לחיות ולהתנהג לפי חוקי התורה הקדושה, ואמנם אלו שחיים בלעדי התורה הקדושה, מלבד מה שחייהם אינם חיים, ואין להם כל סיפוק והנאה רוחנית, הם אכן גרועים ומקולקלים מחיות השדה.

בהתייעצות עם רבותיו החל ד"ר יאיר לפרסם מאמרים ומחקרים בפסיכולוגיה תורנית, על פי מקורות נאמנים, מדברי חז"ל ורבותינו גדולי הדורות, וכן גם הדריך את כל העוסקים במלאכה זו, לעשותה לפי דרכי התורה הקדושה, כאשר ד"ר יאיר הצטיין בכך, שבכל דבר שהסתפק בו אם הוא כדת של תורה, לא הלך בדרך זו עד שלא התייעץ על כך עם רבותיו, שהדריכוהו בדרכה של תורה.

מאמריו המחקריים של ד"ר יאיר היו אתגר לעמיתיו למקצוע, שחפצו בכל ליבם לנתץ את שיטתו בדבר עומק הפסיכולוגיה שיש בדברי חז"ל וגדולי ישראל לדורותיהם, אך ככל שהעמיקו בדבריו בכדי לנגחם, מסקנותיהם אילצו אותם להודות לו על דבריו שאמם הם, שהתולכים בדרך התורה והמסורה, לאורם של גדולי ישראל שה' השאיר לנו לפליטה בכל דור ודור, הם אלו שדרכם צלחה ונכונה.

באחד ממחקריו הוכיח ד"ר יאיר כנגד המסקנה המקובלת כיום, שהסיבה מדוע כל אחד נמשך אחר חיוכם של התינוקות, הוא מפני ההרגש שחיוכו של תינוק אינו מתשפה ולחוץ, אלא חיוך מכל הלב, ומסקנתו המחודשת הייתה, שהיות וכבר שהתינוק קטן יותר, כך נשמתו טהורה יותר, והנפש נמשכת למקורה שהוא טהרה וזוך, לכך כל אדם מרגיש משיכה לתינוקות קטנים, אהבה לזוך והטוהר שנובט מהם, והוכיח את דבריו אלו מספרי גדולי הדורות.

במחקר מתמשך אודות אהבת הורים לילדיהם, הוכיח ד"ר יאיר, שהאהבה אינו דבר שמגיע מאליו, אלא ככל שאדם משקיע יותר בשני שלא על מנת לקבל ממנו דבר, כך גדילה אהבתו אליו, ועל כן, הורים הנותנים לילדיהם עוד ועוד, ומשקיעים בהם בלא גבול וסוף, כשדואגים לכל מחסורם וצרכיהם, ועושים הכל כדי לחנכם בדרך התורה והמסורה, ככל שעוברים הימים ונוקפים השנים, בהם הם השקיעו והוסיפו להשקיע, אהבתם מתעצמת עוד ועוד.

אלא, שיש לציין, הוסיף ד"ר יאיר בשולי מחקרו, שלא כל מי שנותן לילדיו ללא גבול, אות וסימן הוא על אהבתו הרבה אליהם, שלפעמים נתינה מרובה מהווה ראיה על חוסר אהבה ואי סבלנות לילדים, שהוא מעדיף לתת להם כל מה שיבקשו, העיקר שלא יטרידוהו, ואין לו את החשק והרצון להתעמת עמם ולעמוד על עקרונות חינוכו, שאט אט לא נשאר מהם זכר, ובדרך כלל, הורים שבאמת אוהבים את ילדיהם, לא נותנים להם כל מה שהילדים מבקשים, אלא מה שנצרך להם וטוב להם, ומעדיפים להשקיע בהם זמן ומחשבה רבה, מה הדרך הטובה ביותר בה הם יוכלו להטיב עמהם, שהטבה זו תהיה להם לכל הימים.

כל תאוריות החינוך שפיתח ד"ר יאיר, יחד עם מה שקיבל מרבותיו, השתדל לקיימם בחינוך בני ביתו, שמרוב אהבה שאהבם בכל ליבו, נתן להם את כל צרכיהם, ויחד עם זאת לא נבהל להשיב את פניהם ריקם בדברים שחשב שאין בהם תועלת עבורם, וגם דרש מהם דרישות שמתאימות לכל אחד, בכדי לחנכם בדרך התורה וקיום המצוות. ואכן חסד ה' בידו הצליח, ובניו גדלו כשתילי זתים סביב לשולחנו, כשיפה כה הבנים מכח אביהם, שזכו ליישב כל ימיהם באהלה של תורה, והתורה לא מָשה מפיהם כל הימים.

בתקופה שבניו הגדולים של ד"ר יאיר גדלו, הוא החל לעבוד על מחקר גדול אודות ה'קו האדום' שיש לכל אדם, מדוע הוא שונה מכל אדם ואדם, ומסקנותיו פורסמו בספר 'הקו האדום – בדיקתי העצמית', בהסכמותיהם של רבנים ומחנכים בני דורם, שראו בדבריו אלו מוסר יסוד גדול בחינוך הילדים, ובחינוכו העצמי של כל אחד ואחד.

הקו הכללי אודות ה'קו האדום' היה, שכל אדם קובע לעצמו בכל עת וזמן בימי חייו איזה שהוא 'קו אדום' שאותו הוא לא יעבור בשום פנים ואופן, וככל שעולה בדרגה רוחנית נוספת, כך מקימו של הקו עולה, ואם חלילה יורד רוחני, אזי הקו יורד עמו יחד, ומיקומו של קו זה יכול להיות בדרגות גבוהות ביותר, ואף בתהומות עמוקים.

היסוד אותו טבעו חז"ל, שאחד השיניים המהותיים בין אדם למלאך הוא, שמלאך הוא עומד, תמיד באותו דרגה, ואילו אדם, אין אצלו מצב קבוע, או שהוא עולה נוסק וממריא אל על, או שחלילה הוא יורד צולל ונוסק אל תהומות, ורוב האנשים, לפעמים מתחזקים ועולים מעט, אחר כך מתדרדרים ויורדים בכפליים, או יורדים מעט ואחר כך מתגברים ועולים, וכך נמצאים במלחמה יומיומית עם היצר הרע החפץ להורידם אלי שחת, והיצר הטוב שמנסה להעלותם אל על.

הקו האדום של כל אחד, הוא המודד עבורו באיזו דרגה הוא נמצא, מי שאצלו הקו האדום הוא שלא לאחר לתפילה אפילו רגע קט, להפסיק באמצע הסדר מלימודו, אות וסימן הוא שדרגתו גדולה וגבוהה, אבל אלו שאצלם הקו האדום הוא חילול שבת או אי הנחת תפילין, גם זה מראה על הדרגה בה הם נמצאים בשעה זו.

קו אדום זה, אינו קבוע אצל כל אדם, יתכן אדם שכעת מצבו הרוחני נמוך, ועל כן הקו האדום שלו נמוך ורדוד, אך ביום בו הוא מתחיל להתחזק, ככל שיתחזק, יחד עמו הקו עולה ונוסק, וכן חלילה להיפך, על כן, קובע ד"ר יאיר בספרו, שכל אחד יכול לבדוק את עצמו בכל עת ושעה, מהו הקו האדום שלו, האם הוא גבוה יותר מאמש, ואם כן הוא סימן לעלייתו בתורה ויראת שמים, או שחלילה הוא נמוך מאמש, ועל כן, בדיקה זו של הקו האדום, יכולה לשמש כתמרור אזהרה חמור על התדרדרות רוחנית חמורה.

שמחתו הרבה של ד"ר יאיר בהוצאת ספרו זה לאור עולם, הושבתה עם פטירתו הפתאומית של אביו הקשיש, שלמרות שלא זכה לשמור תורה ומצוות, יאמר לזכותו שבכל זאת לא נלחם בבנו בימים בהם מצא את דרכו, אלא עודדו ללכת בדרך שהוא רואה כנכונה, ואף כל הימים השתדל לכבדו ולבוא לבקרו כשיכפה על ראשו, ובשבתות בהם היה בבית בנו, אף שמר את השבת כמעט שידע.

זמן קצר לאחר פטירת אביו של ד"ר יאיר, נולד לו צעיר בניו, ולמרות שבתחילה לא רצה לקרוא לרך הנולד בשם אביו, שכידוע ישנו חסרון ואף סכנה לקרוא אחרי אדם שלא שמר תורה ומצוות, אלא חשב לקרוא את שמו על שם אחד מגדולי ישראל שנפטר לאחרונה, לבסוף, תוך כדי מעמד הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, עקב לחצם הרב של אמו ובני משפחתו, ובמיוחד ששש מ'חילול השם', שיאמרו ששומרי התורה אינם מכבדים את הוריהם, ומפאת השעה הדחוקה שלא היה סיפק בידו לשאול דעת תורה, מחוסר ברירה קרא את שם בנו 'דן' כשם אביו.

האמת היא, שבמקרה כגון זה, שהאב או הסב שעל שמו מבקשים לקרוא את שם התינוק, לא היה שומר תורה ומצוות, ההוראה המקובלת היא, שאם מדובר בשם של אדם רשע, ככל אותם אלו שחז"ל אמרו שלא קוראים בשמותיהם, לא ניתן להתחשב בבקשות ובלחץ המשפחתי, אלא יש להשתדל לפייס את המשפחה בכל מיני מתנות ופיוסים, ולנסות להשקיט את המריבה. אבל אם השם בעצמו הוא שם הגון וראוי, אלא שחוששים שמעשיו הרעים של האב או הסב שנקרא בשם זה ישפיעו לרעה על 'הרך הנימול', מכוונים בנתינת השם שיהיה על שמו של הצדיק שנקרא בשם זה, ולא על שם אותו קרוב שאף הוא נקרא כך, ובאופן זה יכבד את רצון המשפחה, ויחד עם זאת לא יזיק מאומה לנפשו של בנו.

למרות שלידת דן הצעיר כבר היתה בבית שלא ניתן להכיר עליו כלל שהורים הינם שומרי תורה ומצוות שלא משחר לדותם, כאשר מלבד התואר של אביהם, לא היה עוד שום מזכרת מאותם הימים, במיוחד בשאר הבנים, שכולם היו בני תורה בכל מהותם וארוחתם, כפי שאביהם השתדל לחנכם, שהעיקר הגדול בחיים, הוא לימוד התורה וקיום המצוות, והחשיבות היחידה שישנה בעולם, היא לאותם לומדי התורה ועמליה, בכל כאת היה נראה על דן שגדל בבית אחר משאר אחיו.

כל דבר תורה ומצוה היה לדן כמעמסה יקושי, ובמיוחד לעומת מקצועות החול שלמדו בתלמוד תורה, שאחרייהם נמשך ובהם הרגיש הנאה מיוחדת. וזאת מלבד משיכתו הטבעית אחרי חברים שאינם טובים, והתנהגותו חסרת עדינות ולפעמים אף קשה והגסה, ובעולם המושגים הרחבים שידע, שאותם כפי הנראה קיבל מכל אותם חברים שאיתם התחבר ולמד מהם.

ד"ר יאיר השקיע כוחות רבים בבנו זה, שעות רבות פינה מזמנו העמוס בכדי לישב עמו יחד, ללמדו תורה ולהדריכו בדרכי התורה והיראה ובקיום המצוות, אך בכל עת ושעה ראה אצלו הנהגה מוזרה, שהלימוד היה עליו ממש לזרה, וכל אופני הלימוד שניסה ללמדו, גם כשתיבל את הלימוד בסיפורים ובהמחשות, תמיד ליבו של בנו היה רחוק מהלימוד, וכל מחשבתו היתה לרגע בו יוכל לחזור למשחקיו ולחבריו.

לא היה דבר שד"ר יאיר חשב שיוכל להועיל לבנו הצעיר, והוא לא ניסה אותו. הוא הלך עמו מקצה הארץ ועד קצהו, ביקש את ברכתם של גדולי ומאורי ישראל שליט"א, התפלל על קבריהם של גדולי הדורות וארזי הלבנון, הסתובב עמו ממומחה אחד למשנהו, אך למעט עליות קלות וקצרות, רוב הזמן היה בנו בירידה אחת ארוכה.

כשסיים דן את שנותיו בתלמוד תורה, לא מצא אביו עבורו כל ישיבה קטנה טובה שתקבל אותו אל שעריה, גם הפרוטקציות הרבות שניסה להפעיל לא הועילו, עד שלבסוף מצא עבורו את אשר לא כל כך אוותה נפשו, ישיבה שכבר יש בה בחורים עם קשיים דומים, שהחברה בישיבה יכולה בם להורידו אלי יגון, אך מחוסר ברירה ובתקוה שרבני הישיבה המסורים יצליחו להוציא יקר מזולל, ולהעלותו אל דרך עץ החיים.

שלוש שנות הישיבה קטנה עברו עם קשיים רבים, שיכלו לשבור כל אחד, אבל בחסד ה' עליהם, כל אותם ניצוצי אורות קטנים שהבליחו באפילה, אותם תקופות קצרות של עליה וחיזוק, הם אלו שהחזיקו וחזקו את הבן והאב, כאשר שניהם מקוים לעתיד טוב יותר.

הקשיים למצוא ישיבה גדולה עבור הנער, היו כפל כפליים מהקושי אותו עברו ד"ר יאיר ובנו למציאת הישיבה קטנה, אך גם בנסיון קשה זה שנתן לבם ה', הם לא התייאשו, ויחד עם תפילות רבות המולות בדמעות כמים ששפכו הורים על בניהם זה, עמל ד"ר יאיר קשות למצוא מקום בו יוכל הנער להמשיך ללמוד ואף להתעלות.

בסופו של דבר, לאחר מאמצים רבים, ועזרה רבה של כל מי שרק היה מעורב, נמצאה הישיבה שהסכימה לקבל את הנער כתלמיד מן המנין, אך מסגרת זו היתה סכנה גדולה מפני הנערים הנוסקים שהיו בה, שחלקם היה מנוער מתורה, אלא שמחוסר ברירה נשלח הנער ללמוד במקום זה.

לימים התברר שאכן מקום זה היוה עבורו פתח פתוח לנפילתו העמוקה, החברים הרעים שמצא במקום, דרדרוהו עוד ועוד, עד שהקו האדום שלו, אי שם במחוזות רחוקים, ובמושגים שאינם יודועים לשומרי תורה ומצוות.

אחד מהסימנים החיצוניים אודות התדרדרותו המהירה ביהדותו, היתה התפסדות המוזרה אותה הסתפר בשערו. את קצוות השער סיפרו בתספורת קצרה, ואילו את מרכז ואמצע השער, הוא גידל, כך שמחלפות ראשו היו נראים באופן המזכיר 'פטריה', שמרכז הפטריה גדל לגובה, ומעליהם, באחת הפינות, תחובה כיפה קטנה המחוברת עם סיכה.

למרות שדן גרם בהנהגתו זו בושה רבה לכל המשפחה, בכל זאת, על פי עצתו של רבם, השתדלו אביו ואחיו וכל שאר קרוביו, שלא לומר לו דבר ריחוק, אלא קירבוהו ודיברו על ליבו בכל עת, בלא כל קשר למצבו, שכידוע, כשאדם נמצא במצב של התדרדרות, לא יועילו כל הצעקות והגערות, אלא רק להקים מחיצה בינו לבין קרוביו, וכאשר יבוא עת רצון בו הוא יוכל ויחפוץ להתעורר ולשוב, אותה המחיצה תמנע ממנו את דרכו החוזרת, כשיחשוב שכל משפחתו כועסת עליו ואינה מקבלת אותו חזרה.

יחד עם זאת, אם היה צד שגישת הקירוב אל הבן הרחוק יכולה לקלקל את האחרים שעדיין בבית, 'דעת תורה' היא שבמקרה כזה אסור לקרב את הרחוק על פני ריחוק הקרוב, ויש להתייעץ עם הרבנים בדרך בה יש להלך, אלא שבמקרה זה של דן, לא היה כל שאלה וספק, וזאת משום שהיה צעיר הבנים, וכל אחיו ואחיותיו הגדולים כבר הקימו את ביתם, כך שלא היה כל צד שמגוריו בבית ההורים וקירובו, יגרמו קלקול לאחר, על כן השתדלו ד"ר יאיר ורעייתו, לקרבו ככל שיכלו.

הימים שעברו ונקפו הביאו את דן אל עבר מחוזות אפלים שלא חשב מעולם שיגיע אליהם. חבריו הרעים משכונו אחריהם כבחבלי קסם, וגם כשתבין שדרכם זה כסל למו תביאהו אל עברי פי פחת, בכל אופן לא הרהיב עוז בנפשו להתנגד אליהם, והלך אחריהם עד שהורידוהו לדיוטא התחתונה.

באותם הימים זיכה ה' את ר' דוד, בנו האחרון של ד"ר יאיר שניאא, בלידת שלישיית בנים. השמחה היתה רבה עד מאוד, ובחסד ה' יכלו להכניס את כל השלושה בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ביום אחד. ר' דוד כיבד בסנדקאות לבנו הראשון את אביו, לסנדקאות בנו השני את חמיו, ולסנדקאות בנו האחרון כיבד את מרן שליט"א.

לפני השמחה המשולשת של הברית, ביקש ד"ר יאיר בעדינות מדן בנו, שאם הוא רוצה לכבד את המשפחה ולהשתתף עמהם בברית המילה, זה יגרום להם שמחה רבה, אבל יחד עם זאת יש לו בקשה אחת קטנה, שלכל הפחות לא יסרק את שערות ראשו באופן שמבליט את הפטריה שלו, שלא יראה בפני כל הקרובים והמחותנים ובמיוחד בפני מרן שליט"א כאחד מגויי הארץ, וזאת מלבד האיסור החמור שיש בתסרוקת כזו, כפי שנפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' קע"ח), שהוא בכלל לאו שלא לילך בחוקות הגויים.

מעשה שטן שדן לא כיבד את בקשת אביו, ולא עידן את תסרוקתו, אלא אדרבה, עמל קשות לשוות לשערו מראה נוראי של פטריה עומדת, כך שמראהו היה ממש ככל גויי הארצות.

ככל הנראה, מצבו הנפשי של דן היה קשה באותה שעה, ועל כן עשה מעשה מיוחד בכדי לעצבן ולהכעיס את כולם, שכידוע שבמצב כזה, אצל רבים הכעס גובר על השכל והדעת, וחושבים שעל ידי שיעשו מעשה התרסה כנגד כולם, יראו ויוכיחו לכולם שהם עושים מה שרוצים, ואינם מחויבים לאף אחד, כאשר האמת המרה היא, שבמסתרי ליבם, נפשם בוכה וזועקת במרירותה, וכל מעשיהם אינם אלא זעקת הציל נוראה.

בסיומה של הברית השלישית, עברו כל המנמצאים בפני מרן שליט"א לקבל את ברכתו, ובאותה שעה חשב דן בליבו, שברכתו של מרן שליט"א לא תזיק לו, ואולי אף תועיל לו לתוכניותיו אותם הוא חושב להוציא אל הפועל ולהרויח סכום מכובד, על כן גם הוא נכנס לשורה והמתין שיגיע תורו לקבל את הברכה.

כשהגיע תורו ודן נעמד בפני מרן והושיט לו את ידו, מרן עשה את עצמו כאילו אינו רואהו, והושיט את ידו אל עבר מי שהיה אחריו בתור. דן נעלב עד עמקי ליבו מדוע מרן שליט"א אינו חפץ לברכו, ומתעלם ממנו לחלוטין, וכשראה כן אחד מאחיו שעמד בסמוך, ניסה את כוחו ופנה אל מרן שליט"א ואמר לו, שאחיו מבקש גם ברכה.

מרן שליט"א פנה לאח ואמר לו, "אני מברך רק יהודים, אינני יכול לברך גויים". ולטענת אחיו שהוא יהודי שנולד לאב ואם יהודים שומרי תורה ומצוות, השיב מרן שליט"א שוב באותה תשובה, שהוא מברך רק יהודים, לא גויים.

דן נשבר לרסיסי רסיסים. בעיני מרן שליט"א הוא נחשב כגוי גמור. ומול כל המשתתפים הוא פרץ בבכי קורע לבבות, כאשר אביו לקחו את עבר אחת הפינות, בה יוכל להיות מעט עם עצמו, להרגע מבכיו, ואולי יקח את הדברים אל ליבו, וישוב בתשובה שלימה.

עוד לפני שכל האורחים הספיקו לעבור לפני מרן שליט"א, שב דן אל עבר המחברים הרעים שמצא במקום, דרדרוהו עוד ועוד, עד שהקו האדום שלו, אי שם במחוזות רחוקים, ובמושגים שאינם יודועים לשומרי תורה ומצוות.

אחד מהסימנים החיצוניים אודות התדרדרותו המהירה ביהדותו, היתה התפסדות המוזרה אותה הסתפר בשערו. את קצוות השער סיפרו בתספורת קצרה, ואילו את מרכז ואמצע השער, הוא גידל, כך שמחלפות ראשו היו נראים באופן המזכיר 'פטריה', שמרכז הפטריה גדל לגובה, ומעליהם, באחת הפינות, תחובה כיפה קטנה המחוברת עם סיכה.

למרות שדן גרם בהנהגתו זו בושה רבה לכל המשפחה, בכל זאת, על פי עצתו של רבם, השתדלו אביו ואחיו וכל שאר קרוביו, שלא לומר לו דבר ריחוק, אלא קירבוהו ודיברו על ליבו בכל עת, בלא כל קשר למצבו, שכידוע, כשאדם נמצא במצב של התדרדרות, לא יועילו כל הצעקות והגערות, אלא רק להקים מחיצה בינו לבין קרוביו, וכאשר יבוא עת רצון בו הוא יוכל ויחפוץ להתעורר ולשוב, אותה המחיצה תמנע ממנו את דרכו החוזרת, כשיחשוב שכל משפחתו כועסת עליו ואינה מקבלת אותו חזרה.

יחד עם זאת, אם היה צד שגישת הקירוב אל הבן הרחוק יכולה לקלקל את האחרים שעדיין בבית, 'דעת תורה' היא שבמקרה כזה אסור לקרב את הרחוק על פני ריחוק הקרוב, ויש להתייעץ עם הרבנים בדרך בה יש להלך, אלא שבמקרה זה של דן, לא היה כל שאלה וספק, וזאת משום שהיה צעיר הבנים, וכל אחיו ואחיותיו הגדולים כבר הקימו את ביתם, כך שלא היה כל צד שמגוריו בבית ההורים וקירובו, יגרמו קלקול לאחר, על כן השתדלו ד"ר יאיר ורעייתו, לקרבו ככל שיכלו.

הימים שעברו ונקפו הביאו את דן אל עבר מחוזות אפלים שלא חשב מעולם שיגיע אליהם. חבריו הרעים משכונו אחריהם כבחבלי קסם, וגם כשתבין שדרכם זה כסל למו תביאהו אל עברי פי פחת, בכל אופן לא הרהיב עוז בנפשו להתנגד אליהם, והלך אחריהם עד שהורידוהו לדיוטא התחתונה.

באותם הימים זיכה ה' את ר' דוד, בנו האחרון של ד"ר יאיר שניאא, בלידת שלישיית בנים. השמחה היתה רבה עד מאוד, ובחסד ה' יכלו להכניס את כל השלושה בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ביום אחד. ר' דוד כיבד בסנדקאות לבנו הראשון את אביו, לסנדקאות בנו השני את חמיו, ולסנדקאות בנו האחרון כיבד את מרן שליט"א.

לפני השמחה המשולשת של הברית, ביקש ד"ר יאיר בעדינות מדן בנו, שאם הוא רוצה לכבד את המשפחה ולהשתתף עמהם בברית המילה, זה יגרום להם שמחה רבה, אבל יחד עם זאת יש לו בקשה אחת קטנה, שלכל הפחות לא יסרק את שערות ראשו באופן שמבליט את הפטריה שלו, שלא יראה בפני כל הקרובים והמחותנים ובמיוחד בפני מרן שליט"א כאחד מגויי הארץ, וזאת מלבד האיסור החמור שיש בתסרוקת כזו, כפי שנפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' קע"ח), שהוא בכלל לאו שלא לילך בחוקות הגויים.

מעשה שטן שדן לא כיבד את בקשת אביו, ולא עידן את תסרוקתו, אלא אדרבה, עמל קשות לשוות לשערו מראה נוראי של פטריה עומדת, כך שמראהו היה ממש ככל גויי הארצות.

ככל הנראה, מצבו הנפשי של דן היה קשה באותה שעה, ועל כן עשה מעשה מיוחד בכדי לעצבן ולהכעיס את כולם, שכידוע שבמצב כזה, אצל רבים הכעס גובר על השכל והדעת, וחושבים שעל ידי שיעשו מעשה התרסה כנגד כולם, יראו ויוכיחו לכולם שהם עושים מה שרוצים, ואינם מחויבים לאף אחד, כאשר האמת המרה היא, שבמסתרי ליבם, נפשם בוכה וזועקת במרירותה, וכל מעשיהם אינם אלא זעקת הציל נוראה.

בסיומה של הברית השלישית, עברו כל המנמצאים בפני מרן שליט"א לקבל את ברכתו, ובאותה שעה חשב דן בליבו, שברכתו של מרן שליט"א לא תזיק לו, ואולי אף תועיל לו לתוכניותיו אותם הוא חושב להוציא אל הפועל ולהרויח סכום מכובד, על כן גם הוא נכנס לשורה והמתין שיגיע תורו לקבל את הברכה.

כשהגיע תורו ודן נעמד בפני מרן והושיט לו את ידו, מרן עשה את עצמו כאילו אינו רואהו, והושיט את ידו אל עבר מי שהיה אחריו בתור. דן נעלב עד עמקי ליבו מדוע מרן שליט"א אינו חפץ לברכו, ומתעלם ממנו לחלוטין, וכשראה כן אחד מאחיו שעמד בסמוך, ניסה את כוחו ופנה אל מרן שליט"א ואמר לו, שאחיו מבקש גם ברכה.

מרן שליט"א פנה לאח ואמר לו, "אני מברך רק יהודים, אינני יכול לברך גויים". ולטענת אחיו שהוא יהודי שנולד לאב ואם יהודים שומרי תורה ומצוות, השיב מרן שליט"א שוב באותה תשובה, שהוא מברך רק יהודים, לא גויים.

דן נשבר לרסיסי רסיסים. בעיני מרן שליט"א הוא נחשב כגוי גמור. ומול כל המשתתפים הוא פרץ בבכי קורע לבבות, כאשר אביו לקחו את עבר אחת הפינות, בה יוכל להיות מעט עם עצמו, להרגע מבכיו, ואולי יקח את הדברים אל ליבו, וישוב בתשובה שלימה.

עוד לפני שכל האורחים הספיקו לעבור לפני מרן שליט"א, שב דן אל עבר המחברים הרעים שמצא במקום, דרדרוהו עוד ועוד, עד שהקו האדום שלו, אי שם במחוזות רחוקים, ובמושגים שאינם יודועים לשומרי תורה ומצוות.

אחד מהסימנים החיצוניים אודות התדרדרותו המהירה ביהדותו, היתה התפסדות המוזרה אותה הסתפר בשערו. את קצוות השער סיפרו בתספורת קצרה, ואילו את מרכז ואמצע השער, הוא גידל, כך שמחלפות ראשו היו נראים באופן המזכיר 'פטריה', שמרכז הפטריה גדל לגובה, ומעליהם, באחת הפינות, תחובה כיפה קטנה המחוברת עם סיכה.

למרות שדן גרם בהנהגתו זו בושה רבה לכל המשפחה, בכל זאת, על פי עצתו של רבם, השתדלו אביו ואחיו וכל שאר קרוביו, שלא לומר לו דבר ריחוק, אלא קירבוהו ודיברו על ליבו בכל עת, בלא כל קשר למצבו, שכידוע, כשאדם נמצא במצב של התדרדרות, לא יועילו כל הצעקות והגערות, אלא רק להקים מחיצה בינו לבין קרוביו, וכאשר יבוא עת רצון בו הוא יוכל ויחפוץ להתעורר ולשוב, אותה המחיצה תמנע ממנו את דרכו החוזרת, כשיחשוב שכל משפחתו כועסת עליו ואינה מקבלת אותו חזרה.

יחד עם זאת, אם היה צד שגישת הקירוב אל הבן הרחוק יכולה לקלקל את האחרים שעדיין בבית, 'דעת תורה' היא שבמקרה כזה אסור לקרב את הרחוק על פני ריחוק הקרוב, ויש להתייעץ עם הרבנים בדרך בה יש להלך, אלא שבמקרה זה של דן, לא היה כל שאלה וספק, וזאת משום שהיה צעיר הבנים, וכל אחיו ואחיותיו הגדולים כבר הקימו את ביתם, כך שלא היה כל צד שמגוריו בבית ההורים וקירובו, יגרמו קלקול לאחר, על כן השתדלו ד"ר יאיר ורעייתו, לקרבו ככל שיכלו.

הימים שעברו ונקפו הביאו את דן אל עבר מחוזות אפלים שלא חשב מעולם שיגיע אליהם. חבריו הרעים משכונו אחריהם כבחבלי קסם, וגם כשתבין שדרכם זה כסל למו תביאהו אל עברי פי פחת, בכל אופן לא הרהיב עוז בנפשו להתנגד אליהם, והלך אחריהם עד שהורידוהו לדיוטא התחתונה.

באותם הימים זיכה ה' את ר' דוד, בנו האחרון של ד"ר יאיר שניאא, בלידת שלישיית בנים. השמחה היתה רבה עד מאוד, ובחסד ה' יכלו להכניס את כל השלושה בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ביום אחד. ר' דוד כיבד בסנדקאות לבנו הראשון את אביו, לסנדקאות בנו השני את חמיו, ולסנדקאות בנו האחרון כיבד את מרן שליט"א.

לפני השמחה המשולשת של הברית, ביקש ד"ר יאיר בעדינות מדן בנו, שאם הוא רוצה לכבד את המשפחה ולהשתתף עמהם בברית המילה, זה יגרום להם שמחה רבה, אבל יחד עם זאת יש לו בקשה אחת קטנה, שלכל הפחות לא יסרק את שערות ראשו באופן שמבליט את הפטריה שלו, שלא יראה בפני כל הקרובים והמחותנים ובמיוחד בפני מרן שליט"א כאחד מגויי הארץ, וזאת מלבד האיסור החמור שיש בתסרוקת כזו, כפי שנפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' קע"ח), שהוא בכלל לאו שלא לילך בחוקות הגויים.

מעשה שטן שדן לא כיבד את בקשת אביו, ולא עידן את תסרוקתו, אלא אדרבה, עמל קשות לשוות לשערו מראה נוראי של פטריה עומדת, כך שמראהו היה ממש ככל גויי הארצות.

ככל הנראה, מצבו הנפשי של דן היה קשה באותה שעה, ועל כן עשה מעשה מיוחד בכדי לעצבן ולהכעיס את כולם, שכידוע שבמצב כזה, אצל רבים הכעס גובר על השכל והדעת, וחושבים שעל ידי שיעשו מעשה התרסה כנגד כולם, יראו ויוכיחו לכולם שהם עושים מה שרוצים, ואינם מחויבים לאף אחד, כאשר האמת המרה היא, שבמסתרי ליבם, נפשם בוכה וזועקת במרירותה, וכל מעשיהם אינם אלא זעקת הציל נוראה.

בסיומה של הברית השלישית, עברו כל המנמצאים בפני מרן שליט"א לקבל את ברכתו, ובאותה שעה חשב דן בליבו, שברכתו של מרן שליט"א לא תזיק לו, ואולי אף תועיל לו לתוכניותיו אותם הוא חושב להוציא אל הפועל ולהרויח סכום מכובד, על כן גם הוא נכנס לשורה והמתין שיגיע תורו לקבל את הברכה.

כשהגיע תורו ודן נעמד בפני מרן והושיט לו את ידו, מרן עשה את עצמו כאילו אינו רואהו, והושיט את ידו אל עבר מי שהיה אחריו בתור. דן נעלב עד עמקי ליבו מדוע מרן שליט"א אינו חפץ לברכו, ומתעלם ממנו לחלוטין, וכשראה כן אחד מאחיו שעמד בסמוך, ניסה את כוחו ופנה אל מרן שליט"א ואמר לו, שאחיו מבקש גם ברכה.

מרן שליט"א פנה